

Međunarodni institut za humanitarno pravo

International Institute of Humanitarian Law
Institut International de Droit Humanitaire
Istituto Internazionale di Diritto Umanitario

PRIRUČNIK O PRAVILIMA ANGAŽIRANJA

Pripremili:

**kapetan fregate Alan Cole
Kraljevska mornarica Velike Britanije**

**major Phillip Drew
Oružane snage Kanade**

**kapetan bojnog broda Rob McLaughlin
Kraljevska mornarica Australije**

**profesor Dennis Mandsager
kapetan bojnog broda(u penziji), Korpus vojnih pravnih savjetnika
Ratni koledž Mornarice SAD-a
urednik i koordinator projekta**

Sanremo, novembar 2009.g.

Ovaj priručnik ne odražava nužno stavove Međunarodnog instituta za humanitarno pravo ili zemalja iz kojih dolaze članovi tima koji je radio na njegovoj izradi.

**Prevod Priručnika „Pravila angažiranja“ na bosanski jezik je inicirao, organizirao i priredio Hamza Višća, brigadir Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, u saradnji sa NATO štabom u Sarajevu i Misijom OSCE u BiH.
Sarajevo, februar 2011.godina**

PREDGOVOR

Ovaj priručnik o pravilima angažiranja nastavak je prethodnih i dobro poznatih izdanja Instituta u Sanremu, kao što su Priručnik o međunarodnom pravu koje se primjenjuje na oružane sukobe na moru iz 1995.g., i Priručnik u vezi oružanih sukoba koji nemaju međunarodni karakter iz 2006.g.

Institut je ovaj priručnik objavio kao neku vrstu pomagala u radu i, kao takav, on ne odražava zvanično mišljenje ili stavove vlada ili međunarodnih organizacija po pitanjima kojima se bavi. Njegova glavna svrha je da čitaocima, a posebno učesnike vojnih kurseva koje organizira Međunarodni institutu za humanitarno pravo, upozna sa kompleksnom prirodom općeprihvaćenog i široko rasprostranjenog koncepta pravila angažiranja.

Priručnik je plod trogodišnjeg rada na projektu koji je pokrenuo profesor Dennis Mandsager sa Ratnog koledža Mornarice SAD-a, realiziranog uz punu podršku Instituta koji je prepoznao potrebu za postojanjem zajedničke reference za pravila angažiranja koja mogu koristiti sve zemlje za obuku svog ljudstva i/ili u izvođenju operacija. Priručnik je sastavljen služeći se iskustvima sa nekoliko radionica koje je organizirao Međunarodni institutu za humanitarno pravo u Sanremu, kao i velikog broja multinacionalnih vježbi i kurseva na kojima su svoj doprinos dali eminentni stručnjaci iz raznih dijelova svijeta. U svom sadašnjem obliku ovaj priručnik odražava najbolje prakse raznih zemalja širom svijeta.

Tekst su pripremili kapetan fregate Alan Cole, Kraljevska Mornarica Velike Britanije, major Phillip Drew, Oružane snage Kanade, kapetan bojnog broda Rob McLaughlin, Kraljevska mornarica Australije i profesor Dennis Mandsager, kapetan bojnog broda (u penziji), Korpus vojnih pravnih savjetnika, Mornarica SAD-a. Recenziju konačne verzije uradili su sljedeći članovi Vijeća Instituta: brigadni general Erwin Dahinden, dr. Baldwin de Vidts, profesor Wolff Heintschel von Heinegg, profesorica Marie Jacobsson, dr. Michael Meyer i profesor Michel Veuthey, u saradnji sa pukovnikom Darrenom Stewartom, direktorom Vojnog odjela Instituta.

Ne postoji drugi priručnik sličan ovom. Sastavljen je tako da ga mogu koristiti i pojedinačne države i grupe država, bez obzira na sigurnosna ograničenja ili restrikcije. Upravo nam je to i bila i glavna namjera – napraviti pomagalo koje se može koristiti za lakšu i bolju saradnju između država i bolje uzajamno razumijevanje, a koje će istovremeno osigurati da vojne snage djeluju u skladu sa vlastitom politikom nacionalne sigurnosti sigurnosti i drugim politikama.

Kako raste politička kontrola nad upotrebom sile, a time i upotreba pravila angažiranja za reguliranje ponašanja oružanih snaga država, saveza ili koalicija širom svijeta, raste i potreba boljeg razumijevanja i značaj obuke iz pravila angažiranja. Bitno je razjasniti da, iako su pravila angažiranja često kombinacija vojnih i političkih potreba, ona moraju biti u granicama postojećih međunarodnih i domaćih pravnih parametara. Ne samo da taj pravni okvir nikada ne smije biti narušen, nego je često i dodatno sužen samim pravilima angažiranja. Državna i multinacionalna pravila o povjerljivosti informacija često otežavaju objavljivanje i razmjenu iskustava i najboljih praksi u vezi pravila angažiranja. Mogućnost razmjene iskustava između vojski, kao i njihovo proučavanje unutar akademske zajednice i među studentima i u javnosti, od ključnog je značaja za podizanje svijesti o praktičnoj primjeni međunarodnog humanitarnog prava kroz pravila angažiranja.

Ovaj novi priručnik će ne samo zadovoljiti potrebe naših vojnih kurseva nego će biti i na raspolaganju drugim zainteresiranim institucijama i stranama. Iskreno se nadam će Priručnik naći svoju primjenu u područjima gdje doktrina pravila angažiranja još uvijek ne postoji, ali i kao pomoć u stvaranja realnih i svrsishodnih vježbi na državnom i međunarodnom nivou. Priručnik je zamišljen kao pomagalo koje može pomoći strateškom nivou i onima uključenim u provedbu pravila da pripreme jasna i nedvosmislena pravila angažiranja, napisana razumljivim jezikom, a koje istovremeno može pomoći vojnom osoblju u izvršavanju njihove misije.

Pošto se ovo područje stalno mijenja i budući da su pravila odraz prirode i načina na koji zemlje učestvuju u vojnim operacijama, od korisnika Priručnika očekujemo da ponude svoje sugestije kako ga doradili i poboljšali njegova naredna izdanja.

Želim se iskreno zahvaliti profesoru Dennisu Mandsageru koji je pokrenuo ovu inicijativu, komisiji koja je radila na izradi nacрта Priručnika, kao i svim članovima Instituta (uključujući profesora Natalina Ronzittija i vice admirala Ferdinanda Sanfelice di Monteforte), koji su kao kolege dali korisne komentare i sugestije. Na kraju, želim se zahvaliti i Međunarodnom komitetu Crvenog križa. Njihova značajna finansijska pomoć omogućila je ne samo brzo objavljivanje Priručnika i njegovo prevođenje na druge jezike, nego i pomogla Međunarodnom institutu za humanitarno pravo da svim zainteresiranim studentima i institucijama podijeli primjerke Priručnika.

Ambasador Maurizio Moreno
predsjednik
Međunarodni institut za međunarodno pravo

UVOD

Kao i mnoge druge slične škole, Ratni koledž Američke mornarice organizira razna istraživanja, i povjerljiva i otvorena za javnost, ratno proigravanje i konferencije čiji polaznici dolaze iz raznih zemalja. Kad se tema tiče pitanja pravila angažiranja i kada učesnici dolaze iz različitih zemalja, teško je naći osnovu za svrsishodnu diskusiju. Učesnici vrlo često ili malo znaju o pravilima angažiranja ili poznaju samo određena pravila angažiranja svojih snaga koja su povjerljive prirode, pa se, prema tome, i ne mogu ustupiti zemljama koje nisu članice date koalicije. Cilj izrade Priručnika o pravilima angažiranja je doprinijeti rješavanju ovog problema i izraditi realan, sveobuhvatan Priručnik bez sigurnosne klasifikacije, kako bi ga sve države mogle koristiti za potrebe obuke, obrazovanja, vježbi, ratnog proigravanja i stvarnih operacija širom svijeta.

Prvi korak u izradi nacrtu bio je pozvati stručnjake za ovo područje iz Australije, Kanade i Ujedinjenog Kraljevstva sa kojima je Koledž i ranije blisko sarađivao da se pridruže timu koji će raditi na nacrtu Priručnika. Zatim je trebalo udružiti snage sa Međunarodnim institutom za humanitarno pravo (IIHL-*International Institute of Humanitarian Law*) i velikim brojem njegovih studenata iz raznih zemalja kako bi se nacrt Priručnika testirao u nastavnim aktivnostima i radionicama.

Tim za izradu nacrtu bio je suočen sa mnogim izazovima. Mnogi su sumnjali da je moguće sastaviti pravila angažiranja prihvatljiva za cijelu međunarodnu zajednicu. Različite zemlje imaju različite obaveze koje proizilaze iz raznih sporazuma, viđenja međunarodnog prava, politike, kao i ovlaštenja i odgovornosti njihovih komandanata. Osim toga, većina recenzenata vjeruje da u stvarnom svijetu pravila angažiranja moraju imati sigurnosnu klasifikaciju i tretirati se kao povjerljiv dokument.

Tim zadužen za izradu nacrtu Priručnika napravio je više nacrtu koji su razmatrani i ocjenjivani na raznim skupovima, uključujući dvije multinacionalne radionice o pravilima angažiranja i dva kursa o pomorskim operacijama održana na Međunarodnom institutu za humanitarno pravo. Svi ovi skupovi poslužili su kao poligon za temeljito testiranje pravila angažiranja. Nakon tri godine rada na nacrtu i testiranja, Vijeće Instituta je odobrilo štampanje Priručnika u septembru 2009. g.

Format Priručnika je jedinstven po tome što pored mjera u okviru pravila angažiranja obuhvata i primjere za cijeli spektar pratećih pitanja, kao što su kartica sa pravilima angažiranja, upozorenje, odgovor na upozorenje, itd. Tim koji je radio na nacrtu svjestan je da su mnoge zemlje već riješile ova pitanja na svoj način, ali isto tako da mnoge još nisu i da studenti često nemaju uvid u njih.

Priručnik se zasniva na pretpostavci da u multinacionalnim snagama nadležni organi svake zemlje odobravaju pravila angažiranja svojih snage i da svi partneri u multinacionalnim snagama poštuju svoje državne zakone i politiku. Shodno tome, Priručnik daje višestruke opcije za pravila angažiranja koja su često nekonzistentna. Dok postizanje konsenzusa po svakom pravilu nije od ključnog značaja, razmjena informacija o pravilima angažiranja sa komandantom multinacionalnih snaga jeste.

Članovi tima od korisnika Priručnika očekuju da svoje konstruktivne kritike, pitanja, komentare i iskustva sa vježbi vezanih za pravila angažiranja pošalju na elektronsku adresu sanremo@iihl.org.

Dennis Mandsager, SAD
Mornarički ratni koledž

ZAHVALE

Tim koji je radio na izradi nacrtu želi se ovim putem zahvaliti Institutu za humanitarno pravo i svim studentima, učesnicima na radionicima i kolegama koji su koristili Priručnik i dali svoje konstruktivne kritike i preporuke kako bi on bio još bolji.

Alan Cole se zahvaljuje komodoru Neilu Brownu iz Kraljevske mornarice ne samo na tome što ga je odredio ispred svoga osoblja za ovaj zadatak nego i na njegovom doprinosu u izradi nacrtu dijelova Priručnika koji se odnose na planiranje izbora ciljeva. Cole se, također, zahvaljuje kapetanu bojnog borda Andrewu Jamesonu iz Kraljevske mornarice koji mu je pomogao u pitanjima pomorske sigurnosti.

Rob McLaughlin ne bi mogao biti dio ovog projekta da nije bilo snažne podrške kontraadmirala Allana Du Toita, general majora Davida Morrisona i komodora Trevora Jonesa, kojima se ovim putem zahvaljuje. Pored njih, zahvaljuje se i cijelom nizu pravnik i oficira za operacije u australskoj vojsci na njihovim sugestijama i komentarima, a posebno komandantu puka avijacije Ianu Hendersonu.

Philip Drew se zahvaljuje komandantu Kanadske vojne akademije, general majoru Danielu Gosselinu, i glavnom vojnom pravnom savjetniku Kanadskih oružanih snaga, brigadnom generalu Kennethu Watkinu, na velikodušnoj podršci koju su mu pružili od početka do završetka ovog projekta. Također se želi zahvaliti i svojim kolegama koji su mu pomogli savjetima i smjernicama, a posebno pukovniku Kirbyju Abbottu, potpukovniku Timu Bishopu i kapetanici fregate Mary Gardam.

Dennis Mandsager se zahvaljuje timu koji je radio na nacrtu na svim satima koje su uložili u pisanje, rasprave, pregovore i iznalaženje kompromisa radi izrade ovog Priručnika. Pored toga, zahvaljuje se na podršci rukovodstvu Mornaričkog ratnog koledža, uključujući njegove bivše i sadašnje predsjednike, kontraadmirala (u penziji) Jacoba Shuforda i kontraadmirala Jamesa P. (Phil) Wisecupa iz Američke mornarice, bivšim i sadašnjim predstojnicima, profesoru Jamesu Giblinu i ambasadorici Mary Ann Peters, kao i dekanu Centra za studije pomorskog ratovanja, profesoru Robertu (Barneyju) Rubelu. Na kraju, ovim putem se zahvaljuje svojim kolegama sa Katedre za međunarodno pravo Mornaričkog ratnog koledža i Odjelu za međunarodno pravo Rezervnih snaga Mornarice, koji su bili ključni saradnici tima koji je sastavio ovaj Priručnik.

Alan Cole, Philip Drew
Rob McLaughlin
Dennis Mandsager

SADRŽAJ

PREGOVOR PREDSJEDNIKA IIHL-a	ii	
ČLANOVI VIJEĆA IIHL-a	iv	
UVOD	v	
ZAHVALE	vi	
SADRŽAJ	vii	
PREGLED PRAVILA ANGAŽIRANJA	ix	
DIO I	UVOD	1
DIO II	SAMOODBRANA	3
DIO III	UPOTREBA SILE U OPERACIJAMA	4
DIO IV	UPUTE VOJNIM VLASTIMA U VEZI POLITIKA	6
DIO V	METOD IZRADE NACRTA	7
DIO VI	PROCEDURE U VEZI PRAVILA ANGAŽIRANJA	8
ANEKS A	SMJERNICE ZA PLANIRANJE I DOBIVANJA POTREBNIH MIŠLJENJA	9
	Apendiks 1 Procedure planiranja	10
	Apendiks 2 Smjernica po vrstama okruženja	12
	2.1 Kopnene operacije	12
	2.2 Pomorske operacije	13
	2.3 Zračne operacije	14
	2.4 <i>Svemirske</i> operacije	15
	2.5 <i>Cyberspace</i> operacije	15
	Apendiks 3 Faktori planiranja po vrsti zadatka	17
	3.1 Multinacionalne operacije	17
	3.2 <i>Operacije evakuacije neboraca</i>	18
	3.3 Humanitarna pomoć/u katastrofama	19
	3.4 Pomoć civilnim vlastima	19
	3.5 Pomorske operacije presretanja	20

	Apendiks 4 Smjernice za neprijateljsku namjeru	22
	Apendiks 5 Eskalacija upotrebe sile u <i>samoodbrani</i>	24
	Apendiks 6 Izbor ciljeva i pravila angažiranja	26
ANEKS B	KATALOG PRAVILA ANGAŽIRANJA	28
ANEKS C	FORMATI PRAVILA ANGAŽIRANJA I PRATEĆIH MATERIJALA	63
	Apendiks 1 Aneks Operativnog naređenja s pravilima angažiranja	64
	Apendiks 2 Zahtjevi u vezi pravila angažiranja, odobrenja i primjene pravila angažiranja	65
	Apendiks 3 Table pravila angažiranja u mirovnim operacijama	73
	Apendiks 4 Kartice pravila angažiranja	74
	Apendiks 5 Najave <i>zone upozoravanja</i>	79
	Apendiks 6 Zahtjevi za identifikaciju i upozorenja	82
	Apendiks 7 Odgovori na upite, upozorenja i izazove na moru	83
ANEKS D	RJEČNIK	84

PREGLED PRAVILA ANGAŽIRANJA

Ovaj pregled daje naslove serija pravila angažiranja datih u Katalogu pravila angažiranja koji se nalazi u Aneksu B ovog priručnika. Katalog sadrži konkretna pravila i napomene koje se trebaju uzeti u obzir pri izradi pravila angažiranja.

GRUPA 10 -19: SERIJE O UPOTREBI SILE U ODBRANI SEBE I DRUGIH

- 10 Upotreba sile u individualnoj samoodbrani
- 11 Upotreba sile u samoodbrani jedinice
- 12 Upotreba sile radi zaštite drugih
- 13 Upotreba sile za samoodbranu države

14- 19 REZERVA

GRUPA 20-29: SERIJE O IZVRŠENJU MISIJE

- 20 Upotreba sile za izvršenje misije
- 21 Zaštita slobode kretanja osoba
- 22 Sprečavanje ometanja brodova i aviona
- 23 Hici upozorenja
- 24 Vatra za onesposobljavanje
- 25 Pretres i privođenje osoba
- 26 Upotreba sile radi oslobađanja osoba
- 27 Indirektna vatra (**upotreba indirektnne vatre protiv osmatranog i neosmatranog cilja**)

28-29 REZERVA

GRUPA 30-39: SERIJE O IZBORU CILJEVA U ORUŽANIM SUKOBIMA

30 Dejstvo protiv vojnih ciljeva uključujući neprijateljske snage

31 Identifikacija ciljeva

32 Neutralni

33-39 REZERVA

GRUPA 40-49: SERIJE O OPERACIJAMA U VEZI IMOVINE

40 Upotreba sile za zaštitu imovine

41 Zaštita imovine od posebnog značaja, imovine od važnosti za misiju ili specifične imovine

42 Inspekcija, zapljena i uništavanje imovine

43-49 REZERVA

GRUPA 50-59: SERIJE O GEOGRAFSKOM POZICIONIRANJU

50 Geografsko pozicioniranje jedinica snaga i prekogranični upadi

51 Kopнено izviđanje

52 Zračno izviđanje

53 Relativno pozicioniranje jedinica snaga

54 Izvođenje vježbi u prisustvu potencijalnog neprijatelja

55 Skretanje s prava ili promjena kursa

56 Upotreba prepreka i barijera

57 Zone

58 Sloboda plovidbe

59 REZERVA

GRUPA 60-69: SERIJE O UPOZORENJU, UZNEMIRAVANJU, PRAĆENJU I OSVJETLJAVANJU

60 Upozorenja

61 Uznemiravanje

62 Praćenje, izviđanje i obilježavanje

63 Senzori i osvjetljavanje

64-69 REZERVA

GRUPA 70-79: NOŠENJE ORUŽJA

70 Ovlaštenje za nošenje oružja

71-79 REZERVA

GRUPA 80-89: MINE, KASETNA MUNICIJA I MINE IZNENAĐENJA

80 Upotreba mina

81 Upotreba kasetne municije

82 Upotreba mina iznenađenja

83-89 REZERVA

GRUPA 90-99: SERIJE O POMORSKIM OPERACIJAMA

90 Provedba pomorskog prava

91 Kontakt s podmornicama

92 Podvodne mine

- 93 Ukrčavanja
94 Suzbijanje piratstva
95-99 REZERVA

GRUPA 100-109: SERIJE O ZRAČNIM OPERACIJAMA

- 100 Upotreba projektila zrak-zemlja
101 Upotreba projektila zrak-podvodni cilj
102 Dejstva zrak-zrak
103-109 REZERVA

GRUPA 110-119: SERIJE O POMOĆI CIVILNIM VLASTIMA

- 110 Upotreba sile u pružanju pomoći civilnim vlastima, uključujući provedbu zakona
111 Privođenje i zatvaranje osoba
112 Postupanje sa privedenim osobama i zatvorenicima
113-119 REZERVA

GRUPA 120-129: SERIJE O KONTROLI MASE I JAVNIH NEREDA

- 120 Kontrola mase i nereda
121 Agensi za kontrolu nereda
122 Municija/vodeni topovi za kontrolu nereda
123-129 REZERVA

GRUPA 130-139: SERIJE O INFORMATIVNIM OPERACIJAMA

- 130 Mjere elektronskog ratovanja
- 131 Operacije u vezi kompjuterskih mreža
- 132 Psihološke operacije
- 133 Vojne varke
- 134-139 REZERVA**

GRUPA 140-149: SERIJE O SVEMIRSKIM OPERACIJAMA

- 140 Ometanje satelitskih komunikacija
- 141 Neutralizacija/uništenje satelita
- 142-149 REZERVA**

GRUPA 150 - REZERVA

DIO I: UVOD

UVOD I SVRHA

1. Svrha ovog Priručnika je da pomogne u sastavljanju pravila angažiranja i pratećih pravnih i operativnih smjernica za korištenje u obuci, vježbama, ratnom proigravanju i operacijama. Priručnik nije uputstvo za primjenu prava oružanih sukoba već je nastao zbog potrebe da se prepoznaju i uzmu u obzir pravni i politički stavovi država koje učestvuju u multinacionalnim operacijama i poboljša razumijevanje uticija državnih politika na pravila angažiranja. Ovaj priručnik, također, nudi primjere pravila angažiranja za određeni broj okruženja i zadataka, kao i procedure za odobravanje i primjenu pravila angažiranja u jednovidovskim, združenim i multinacionalnim operacijama.

STRUKTURA PRIRUČNIKA

2. Priručnik ima sljedeću strukturu:

- a. Dijelovi I do IV uvode nas u Priručnik, ključne pravne aspekte koji se tiču upotrebe sile, koncept samoodbrane, zatim faktore politika koji utiču na izradu pravila angažiranja, metodologiju pravila angažiranja koja se koristi u Priručniku i procedure u vezi pravila angažiranja.
- b. Aneks A navodi smjernice za planiranje i izradu pravila angažiranja, smjernice za pravila angažiranja u pojedinim operativnim okruženjima i zadacima, smjernice u vezi neprijateljske namjere i eskalacije upotrebe sile u samoodbrani, kao i opis veze između izbora ciljeva i pravila angažiranja.
- c. Aneks B je, zapravo, neka vrsta kataloga pravila angažiranja koja se po potrebi mogu prilagođavati različitim misijama.
- d. Aneks C i prateći Apendiksi sadrže primjere pravila angažiranja i pratećih dokumenata.
- e. Aneks D je rječnika definicija za niz izraza koji se koriste u Priručniku. Svi izrazi koji su u tekstu Priručnika napisani kurzivom (kao npr. *OPPOSED BOARDING*/ukrcaj bez pristanka), mogu se naći u Aneksu D.

DEFINICIJE I STATUS

3. Pravila angažiranja izdaje nadležni organ. Pravila angažiranja pomažu da se razgraniče okolnosti i ograničenja unutar kojih se vojne snaga mogu koristiti za ostvarenje određene svrhe. U različitim državnim vojnim doktrinama pravila angažiranja se pojavljuju u različitim oblicima, npr. kao izvršna naređenja, naređenja o razmještanju snaga i operativni planovi, pa sve do stalnih direktiva. Ma u kojem obliku da su data, pravila angažiranja dozvoljavaju ili ograničavaju upotrebu sile, pripremno razmještanje snaga i opreme ili poredak snaga, upotrebu određenih

posebnih sposobnosti, itd. Dok u nekim zemljama pravila angažiranja imaju status smjernica za vojne snage, u drugim su to pravno utemeljena naređenja.

Pravila angažiranja se ne koriste za dodjeljivanje misija ili zadataka, niti za davanje taktičkih uputa. Misije i zadaci se dodjeljuju putem operativnih naređenja i drugih sličnih instrumenata komande i kontrole.

PRAVO I POLITIKE KOJE SE PRIMJENJUJU

4. Međunarodno pravo. Izvođenje vojnih operacija uređuje međunarodno pravo koje obuhvata i pravo oružanih sukoba (poznato i kao ratno pravo, odnosno međunarodno humanitarno pravo) i relevantnu međunarodnu regulativu o ljudskim pravima. Države i pojedinci dužni su poštivati pravo oružanih sukoba. Sve države obavezne su obučiti svoje snage o pravu oružanih sukoba i drugim odredbama međunarodnog prava koje se tiču vojnih operacija. Ovaj priručnik trebao bi olakšati izradu pravila angažiranja kako bi se osigurala razborita upotreba sile u skladu sa međunarodnim pravom. Države podliježu ženevskom pravu i haškom pravu, ali, osim toga, mogu imati različite obaveze koje proizilaze iz različitih sporazuma, a mogu se međusobno razlikovati i u tumačenje i/ili primjeni i tih sporazuma i običajnog međunarodnog prava. U multinacionalnim operacijama ove razlike se trebaju identificirati i uzeti u obzir u planiranju i vođenju operacija.

5. Državno pravo. Oružane snage svake države dužne su poštivati zakone te države. Na primjer, državno pravo nekih država njihovih oružanim snagama strogo zabranjuje upotrebu sile, posebno ubojite sile, radi zaštite drugih osoba ili odbrane imovine. Shodno tome, neke države mogu nametnuti ograničenja ili izdati detaljne upute kao dopunu pravila angažiranja u multinacionalnim operacijama. U multinacionalnim operacijama važno je što bolje upoznati ostale partnere u operaciji sa takvim ograničenjima i uputama. Radi što djelotvornije i racionalnije upotrebe snaga, važno je da komandanti u multinacionalnim operacijama budu svjesni tih ograničenja.

6. Državna politika. Na isti način kao što države mogu imati različite pravne stavove o različitim pitanjima, i u planiranju i izvođenju vojnih operacija moraju se uzeti u obzir različiti stavovi državnih politika. Neke vojne opcije koje su u skladu i sa međunarodnim i sa državnim pravom, ne moraju se nužno uklapati u opće ciljeve državne politike ili konkretne ciljeve državne politike u datoj operaciji. Na primjer, za neke države je prihvatljiv nivo nanošenja kolateralnih povreda ili štete u određenim situacijama ispod onog koji je prihvatljiv prema pravu oružanih sukoba, a neke države, opet, ne dozvoljavaju svojoj vojsci izvođenje aktivnosti na provedbi zakona. U multinacionalnim operacijama takve razlike u politikama se moraju identificirati i uzeti u obzir u planiranju i izvođenju operacija. Ovaj Priručnik bavi se izradom pravila angažiranja koja omogućuju izvođenje operacija u skladu sa državnom politikom.

7. Multinacionalne operacije. Države koje učestvuju u multinacionalnim operacijama operacije trebaju izvoditi u skladu sa razumljivim pravilima angažiranja. Razlike u državnim politikama i zakonima mogu dovesti do postojanja različitih pravila angažiranja za zemlje učesnice u operacijama. Takve razlike mogu biti izvor nesuglasica u izvođenju operacija. Ove probleme je bolje riješiti pregovorima nego kroz izradu pravila angažiranja koji će biti najmanji zajednički sadržalac pravila angažiranja svih zemalja učesnica. Ukoliko postoje nepomirljive

razlike između pravila angažiranja različitih zemalja, onda druge zemlje čije snage učestvuju u multinacionalnim snagama trebaju biti upoznate s njima kad god je to moguće.

DIO II: SAMOODBRANA

8. Kategorije samoodbrane. Međunarodno pravo i zakoni svih država priznaju pravo na *samoodbranu*, odnosno upotrebu sile radi odbrane od *napada* ili neposredne opasnosti od *napada*. *Samoodbrana* je moguća u svim situacijama, uključujući i oružani sukob. Različiti državni zakoni nude različite definicije i obim prava na samoodbranu, pa zbog toga pojedinci i jedinice svoje pravo na samoodbranu ostvaruju u skladu sa svojim državnim pravom. Za neke države pravila angažiranja ne reguliraju pitanje samoodbrane. Za neke druge države se pojmovi *neprijateljski čin* i *neprijateljska namjera* odnose na izvršenje misije, a ne na samoodbranu. Tim koji je radio na izradi Priručnika vodio se općeprihvaćenim stavovima, uz puno uvažavanje činjenice da neke države imaju drugačiji pristup ovom pitanju. U svakom slučaju, namjera je da sve države mogu koristiti ovaj priručnik. Za svrhe ovog priručnika, pravo na *samoodbranu* se promatra na četiri nivoa.

- a. Individualna samoodbrana. Odnosi se na pravo pojedinca da odbrani sebe (a u nekim slučajevima i druge osobe) od *napada* ili prijetnje od neposrednog *napada*. Neke države dozvoljavaju komandantima da ograniče individualnu samoodbranu na isti način kao i samoodbranu jedinice. (Vidi Aneks B, Serija 10)
- b. Samoodbrana jedinice. Komandanti jedinica imaju pravo da brane svoju jedinicu i druge jedinice svoje države suočene sa *napadom* ili prijetnjom neposrednog *napada*. Kod nekih država, koncept *samoodbrane jedinice* je i pravo i obaveza, dok je kod drugih ovaj koncept samo pitanje prava. Neke države dozvoljavaju da pravo *jedinice na samoodbranu* bude ograničeno potrebom da mora postojati naređenje *pretpostavljenog organa*. *Samoodbrana jedinice* se može proširiti na jedinice i osoba iz drugih zemalja, ako to pravila angažiranja koja se odnose na datu situaciju dozvoljavaju. (Vidi Aneks B, Serija 11)
- c. Zaštita drugih. Odnosi se na pravo odbrane određenih osoba (koje nisu dio *snaga*) od *napada* ili prijetnje neposrednog *napada*. Za neke države, pravo *individualne samoodbrane* ili *samoodbrane jedinice* ne uključuje pravo na upotrebu sile za odbranu državljana neke druge zemlje. (Vidi Aneks B, Serija 12)
- d. Samoodbrana države. Kao što je navedeno u članu 51 Povelje Ujedinjenih naroda, ovaj izraz odnosi se na pravo države da se brani od oružanog *napada*, a za većinu država i od prijetnje neposrednog oružanog *napada*. (Vidi Aneks B, Serija 13). Odluka o tome da li će se zemlja pozvati na pravo samoodbrane ili ne donosi se na najvišem nivou izvršne vlasti.

9. Neprijateljski čin i neprijateljska namjera. Za svrhe ovog priručnika, pravo upotrebe sile radi *samoodbrane* vezuje se za odgovor na *neprijateljski čin (napad)* i/ili demonstriranu *neprijateljsku namjeru* (prijetnja *neposrednog napada*). Apendiksi 4 i 5 Aneksa A daju smjernice o tome kako utvrditi postojanje *neprijateljske namjere* i jačinu i trajanje sile koja se može

upotrijebiti za *samoodbranu*. *Pretpostavljeni organ* može za datu misiju dati smjernice o indikatorima *neprijateljskog čina* i *neprijateljske namjere*.

10. Upotreba sile u samoodbrani. Sva potrebna i proporcionalna sredstva i mjere mogu se koristiti u *samoodbrani*, s tim da se primjenjuju u okvirima ograničenja propisanih pravilima angažiranja (Serija 10 ili 11). Pod uvjetom da to vrijeme i operativne okolnosti dozvoljavaju, vojne snage trebaju upozoriti osobu koje predstvalja prijetnju kako bi mu se dala prilika da se povuče ili prestane biti prijetnja. Vojne snage mogu upotrijebiti silu u *samoodbrani* samo ako su sve druge mogućnosti za sprečavanje ili odvrćanju napada ili neposrednog napada koje ne podrazumijevaju upotrebu sile :

- a. iscrpljene,
- b. nemoguće,
- c. smatraju se nedovoljnim za odbranu snaga pod datim okolnostima.

Općenito je upotreba sile dozvoljena sve dok traje *neprijateljski čin* ili postoji *neprijateljska namjera*. Upotrijebljena sila mora biti proporcionalna, što znači da se ne smije upotrijebiti sila koja je po prirodi, trajanju i obimu iznad potrebne u datoj situaciji. (Napomena: Koncept „proporcionalnosti“ u samoodbrani nije isto što i koncept „proporcionalnosti“ u međunarodnom oružanom sukobu koji se odnosi na nastojanja da se kolateralna šteta svede na najmanju moguću mjeru.)

11. Gonjenje. *Samoodbrana, samoodbrana jedinice, zaštita drugih i samoodbrana države* uključuju ovlaštenja da se gone i napadaju snage koje nastavljaju pokazivati neprijateljske namjere. Pravila angažiranja mogu ograničiti obim dozvoljenog gonjenja, ovisno od vojne i političke situacije. Gonjenje u sklopu *samoodbrane* treba razlikovati od „istrajnog gonjenja“ (eng. *hot pursuit*) koje je, u kontekstu ovog Priručnika, mjera koja se primjenjuje u okviru provedbe pomorskog prava, definirana običajnim međunarodnim pravom, kao i članom 111 Međunarodne konvencije o pravu mora iz 1982. godine.

12. Odnos samoodbrane i izvršenja misije u pravilima angažiranja. Pojedinci i jedinice imaju pravo braniti se od *napada* ili *neposrednog napada*. Pravila angažiranja izdata za misiju to pravo ne ograničavaju. Kako se državni zakoni i politike razlikuju, u multinacionalnim snagama nije konzistentno definirano kada prestaje pravo na upotrebu sile radi samoodbrane, a kada počinje pravo upotrebe sile radi izvršenja misije. Sve nekonzistentnosti u tom pogledu trebaju se razjasniti u procesu planiranja.

DIO III: UPOTREBA SILE U OPERACIJAMA

13. U najširem smislu, u mirnodopskim uvjetima upotreba sile je dozvoljena u *samoodbrani*, u okvirima provedbe zakona i za izvršenje operacija ili misija koje je izričito odobrio viši državni organ ili drugi relevantni organ, kao što je Vijeće sigurnosti UN-a.

- a. Općeprihvaćeni princip je da se pojedinci i jedinice imaju pravo braniti od napada ili neposrednog napada. Ipak, budući da se državni zakoni i politike razlikuju po pitanju *samoodbrane* u vojnim operacijama, Serije 10,11,12 i 13 u Aneksu B daju pravila angažiranja čiji je cilj razjasniti obim ovlaštenja datog za primjenu sile u *samoodbrani*. Na primjer, neke države dozvoljavaju komandantima da ograniče pravo na *individualnu samoodbranu* i/ili *samoodbranu jedinice*, a neke ne.
- b. Ako upotreba sile u *samoodbrani* nije opravdana, ali je potrebna radi izvršenje dodijeljene vojne misije, može se primjeniti razumna sila u skladu sa ograničenjima koje nameću odgovarajući državni zakoni i međunarodno pravo. Serije od 20 do 140 u Aneksu B sadrže različite mjere za upotrebu sile radi izvršenja misije.
- c. Ubojita sila se može upotrijebiti protiv osoba koje predstavljaju neposrednu prijetnju po život. Državni stavovi o okolnostima u kojima je dozvoljena upotreba ubojite sile značajno se razlikuju od jedne države do druge. Priručnik nudi višestruka pravila angažiranja čija primjena je uslovljena državnim zakonima i politikama.
14. U oružanom sukobu, pored prava na samoodbranu, komandanti mogu imati i pravo da izvode dejstva protiv neprijatelja u skladu sa pravom oružanih sukoba.
- a. U kojoj mjeri se različiti aspekti prava oružanih sukoba primjenjuju zavisi prvobitno od toga je li sukob međunarodni ili nije. Općenito, političko rukovodstvo države odlučuje o tome na koji način će državne oružane snage vidjeti karakter datog sukoba. Određivanje karaktera zasniva se na pravnoj analizi činjeničnog stanja. U planiranju operacija i izradi pravila angažiranja za multinacionalne operacije, glavni komandanti i njihovi pravni savjetnici moraju znati kako su druge zemlje odredile karakter sukoba jer to utiče na to koje će odredbe prava oružanih sukoba te zemlje primjenjivati.
- b. U međunarodnom oružanom sukobu, samo učesnici borbi (ukoliko nisu *hors de combat/ izbačeni iz stroja*) i civili koji direktno učestvuju u neprijateljskim aktivnostima i vojni ciljevi mogu biti meta napada. U oružanim sukobima koji nisu međunarodnog karaktera, samo *borci* (ukoliko nisu *hors de combat*) i civili koji direktno učestvuju u neprijateljskim aktivnostima i vojni ciljevi mogu biti predmet napada.
- c. Komandanti, planeri i pravni savjetnici moraju uvažiti činjenicu da sve zemlje nisu potpisnice istih sporazuma pod okriljem prava oružanih sukoba. Čak ni one koje su potpisnice istih sporazuma ne tumače na isti način sve odredbe tih sporazuma. Ipak, pravila angažiranja obično se sastavljaju tako da odražavaju niz pravila i principa iz prava oružanih sukoba koja se uvijek ponavljaju, a tiču se upotrebe sile:
- i. Vojna neophodnost – potreba zbog koje zaraćena strana ima pravo primjeniti mjere za uspješno okončanje vojne operacije, a koje pravo oružanih sukoba ne zabranjuje.

- ii. Razlikovanje – Potreba da se pravi razlika između civilnog stanovništva i učesnika u borbama, kao i između civilnih objekata i vojnih ciljeva, i da se operacije usmjere samo protiv učesnika u borbama i vojnih ciljeva.
- iii. Proporcionalnost – Zabrana *napada* za koji se može očekivati da će dovesti do usputnog gubitka civilnih života, ranjavanja civila, štete na civilnim objektima, ili njihove kombinacije, a koje bi bile prevelike u odnosu na očekivanu konkretnu i direktnu vojnu prednost.
- iv. Humanost – zabrana nanošenja patnji, ranjavanja ili uništavanja koja nisu zaista neophodna za postizanje legitimnih vojnih ciljeva.
- v. Oprez – u izvođenju vojnih operacija stalno se mora voditi računa da se poštedi civilno stanovništvo, civili i civilni objekti.
- vi. Zabrana oružja – zabrana oružja koje uzrokuje suvišne povrede i nepotrebne patnje.

15. Detaljna rasprava o pravu oružanih sukoba nije predmet ovog priručnika.

DIO IV: POLITIČKE UPUTE VOJNIM VLASTIMA

16. *Viši organ* u državi ili multinacionalnim *snagama* daje smjernice o tome koje ciljeve treba postići neka vojna misija. Smjernice mogu obuhvatiti upute o strukturi i opremljenosti snaga, kao i ovlaštenja ili ograničenja u vezi obima dejstava koje komandanti mogu poduzeti radi izvršenja misije. Upute strateškog političkog karaktera koje izda država, uključujući i zaključke pravne analize, mogu ograničiti operativnu slobodu vojnih komandanata i spriječiti ih da poduzimaju sve aktivnosti koje su im prema zakonu na raspolaganju. Takve upute, međutim, ne predstavljaju zakonsko ovlaštenje za upotrebu sile, ako takva upotreba sile nije u skladu sa zakonom.

17. Odobrena pravila angažiranja za misiju obično obuhvataju i precizne instrukcije u vezi upotrebe sile. Pored *samoodbrane*, pravila angažiranja obično odražavaju i druge komponente kao što su političke smjernice viših organa, taktičke faktore date misije, pravo oružanih sukoba, itd. Od suštinskog je značaja da pravila angažiranja budu jezgrovita i nedvosmislena.

18. Političko rukovodstvo može dostaviti i pismene smjernice u vezi ciljeva svoje politike kako bi komandanti mogli na odgovarajući način odgovoriti na razvoj situacije. Takve smjernice trebale bi biti izražene jednostavnim jezikom, a pravila angažiranja za misiju moraju odražavati te smjernice. Smjernice se mogu mijenjati prateći promjene ciljeva misije i ovlaštenja u kontekstu pravila angažiranja kako bi odrazile promjene u politici i kontekstu misije.

DIO V: METOD IZRADE NACRTA

19. U ovom priručniku pravila angažiranja su data kao serije zabrana, ograničenja i dozvola navedenih u Katalogu (vidi Aneks B). Priručnik koristi „restriktivan“ pristup davanju ovlaštenja što znači da ako neka mjera nije obrađena pravilima angažiranja komandanti trebaju pretpostaviti da nemaju ovlaštenje da je poduzmu (osim u slučaju *individualne samoodbrane* i *samoodbrane jedinice*). Ako se radi o slobodi plovidbe i preleta (npr. sloboda plovidbe na otvorenom moru, neškodljivi prolazak, tranzitni prolazak i ulazak zbog pružanja pomoći), nisu potrebna nikakva posebna pravila angažiranja, osim ako im je namjera ograničiti neka od prethodnih prava. Međutim, ako je riječ o mjerama kojima se dozvoljava ili zabranjuje plovidba ili prelet, takve mjere se, radi veće jasnoće, obuhvataju pravilima angažiranja.

20. Aneks B sadrži neku vrstu kataloga varijanti pravila angažiranja koja je moguće prilagoditi datoj misiji. Priroda operacije može od planera i komandanata zahtijevati da predlože pravila koja nisu navedena u ovom Priručniku. U takvim slučajevima se mogu iskoristiti „rezervna“ pravila u odgovarajućim serijama ili se može oformiti nova serija. Primjeri pravila angažiranja za operacije dati su u Apendiksu 1 Aneksa C.

21. Kada u nekoj mjeri sadržanoj u datom pravilu angažiranja stoji „navesti“, to znači da je potrebno navesti precizne parametre za primjenu tog pravila. Ti parametri se mogu odnositi na domet, posebne vrste naoružanja, osobe iz određenih država ili aktivnosti i ponašanje. Prema tome, ako se ovaj izraz pojavi u pravilo angažiranja treba ubaciti dodatni tekst kako bi se pojasnilo i bolje definiralo značenje te odredbe.

22. Ako pravila angažiranja odobravaju upotrebu *ubojite sile*, to znači da je dozvoljena upotreba svih zakonom dozvoljenih nivoa upotrebe sile do i uključujući *ubojitu silu*. Sama taktika, tehnike i procedure primjene sile ili upotrebe *neubojite sile* razlikuju se, ovisno o faktorima kao što su okruženje, dostupni sistemi naoružanja, dominantna prijetnja i važeći zakoni. Taktička primjena odobrenih pravila angažiranja je pitanje procjene komande.

23. Određena pravila može aktivirati samo ovlašteni komandni organ, što znači da se pravilo može primijeniti samo po izričitom odobrenju datog komandanta. Odobrenje se obično traži, daje i službeno potvrđuje na najbrži mogući raspoloživi način. Osim toga, takva odobrenja se mogu izdavati za svaki slučaj ponaosob ili za određeni vremenski period, geografsko područje ili misiju. Napomena kojom se proširuje pravilo angažiranja i koja navodi koji komandni nivo može odobriti primjenu pravila ukazuje na to da je riječ o tzv. pridržanom pravilu. Sljedeći format napomene se koristi u Priručniku:

NAPOMENA: Pravo odobrenja primjene ovog pravila zadržava (NAVESTI ovlašteni nivo, npr. *komandant snaga*)

24. Iako komandanti mogu ograničiti primjenu nekog izdatog pravila angažiranja, ne mogu, međutim, odobriti upotrebu sile iznad one propisane pravilima angažiranja. Komandanti na svim nivoima koji nisu uvjereni da su pravila angažiranja primjerena situaciji moraju odmah tražiti njihovu izmjenu ili pojašnjenje. Pored toga, ako se pravila angažiranja smatraju nejasnim i nedovoljnim, komandanti moraju odmah tražiti pojašnjenje od *pretpostavljenog organa*.

DIO VI: PROCEDURE U VEZI PRAVILA ANGAŽIRANJA

25. Odobranje. Pravila angažiranja odobravaju državne vlasti ili, pak, upravni organ međunarodne organizacije (npr. UN-a) u skladu sa svojim procedurama i uz saglasnost države. Nacrta pravila se sastavlja i mišljenja nadležnih struktura prikupljaju u sklopu procesa operativnog planiranja, paralelno sa ili kao dio izrade odgovarajućeg operativnog plana (OPLAN) ili operativnog naređenja (OPNAR). Pravila angažiranja mogu biti uvrštena u ova naređenja ili posebno objavljena u formatu poruke ili na neki drugi način. Operativni plan i operativno naređenje također definiraju geografsko područje (područje operacija) u kojem se primjenjuju pravila angažiranja. Neke države svoj zahtjev za izdavanje pravila angažiranja za datu misiju uključuje već u nacrt operativnog naređenja.

26. Revizija. Pravila angažiranja se moraju stalno revidirati kako bi se osiguralo da su jasna, u skladu sa zakonom, primjerena potrebama date misije i da komandantu daju potrebna ovlaštenja da efikasno odgovori na prijetnju.

Formati poruke kojom se traže pravila angažiranja (*eng.* ROEREQ), njihovo odobrenje (*eng.* ROEAUTH) i primjena (*eng.* ROEIMP) dati su u Apendiksu 2 Aneksa C.

27. Sigurnost. Dok su pravila angažiranja za obuku i vježbe često bez sigurnosne kalsifikacije, pravila angažiranja za stvarne operacije su obično povjerljivi dokumenti istog nivoa sigurnosne klasifikacije kao i operativni plan i operativno naređenje.

SMJERNICE ZA PLANIRANJE I DOBIVANJE POTREBNIH MIŠLJENJA

1. Ovaj Aneks daje preporuke u vezi procedura izrade, dobivanja mišljenja i objavljivanja pravila angažiranja.
2. U prilogu su dati sljedeći apendiksi:

Apendiks 1	Procedure planiranja
Apendiks 2	Smjernice po vrstama okruženja
Apendiks 3	Elementi planiranja prema zadacima
Apendiks 4	Smjernice u vezi <i>neprijateljske namjere</i>
Apendiks 5	Eskalacija upotrebe sile u <i>samoodbrani</i>
Apendiks 6	Izbor ciljeva i pravila angažiranja

PROCEDURE PLANIRANJA

1. Izrada i primjena učinkovitih pravila angažiranja od ključnog je značaja za izvršenje misije. Ovaj Apendiks daje prijedlog smjernica o tome kako izradu pravila angažiranja uključiti u operativno planiranje.
2. Pravila angažiranja odobrava nadležni državni organ (pojedinačno ili kolektivno) ili upravno tijelo multinacionalnih snaga koje djeluju pod okriljem neke međunarodne organizacije (npr. UN-a, NATO-a, AU-a ili EU-a). Izrada pravila angažiranja treba biti sastavni dio procesa operativnog planiranja.
3. Treba razmotriti uspostavu neke vrste radne grupe za pravila angažiranja. Na čelu te grupe treba biti operativac, ali njeni članovi trebaju biti i pravni savjetnici, savjetnici za politike i oficiri sa stručnim iskustvom u zračnim, pomorskim, svemirskim i/ili kompjuterskim operacijama, po potrebi. U multinacionalnim operacijama od suštinskog je značaja što prije početi saradnju sa drugim državama učesnicama.
4. Za izradu nacrtu je obično odgovorno osoblje koje radi u odjelu za operacije, odnosno politiku i planove. Naravno, i ovdje postoje razlike između zemalja. Pravni savjetnik ima važnu ulogu u izradi nacrtu pravila angažiranja i trebao bi biti glavni „pomoćnik“ osoblju odjela za operacije koje sastavlja nacrt.
5. Pravni savjetnici dužni su osigurati da su pravila angažiranja u skladu sa važećim zakonima i da odražavaju političke mandate i državnu politiku država koje učestvuju u operaciji. Zbog toga pravni savjetnici trebaju analizirati pravnu osnovu misije i pravni okvir koji uređuje primjenu sile, imajući pri tome na umu karakter sukoba. Ovaj zadatak obuhvata i određivanje prirode operacije, npr. radi li se o oružanom sukobu i, ako je odgovor da, je li ili nije riječ o sukobu međunarodnog karaktera.
6. Pravila angažiranja se nakon izrade i odobrenja (vidi listu koraka za izradu pravila angažiranja u Aneksu B), distribuiraju snagama. Pravila su obično dio ili povezana sa nekim dokumentom ili naređenjem o operativnom planiranju. Pored toga, smjernice za upotrebu sile mogu biti navedene ili pomenute i u drugim dijelovima planskih dokumenata ili naređenja. Ako je to slučaj, mora se posvetiti posebna pažnja kako bi se osigurala usklađenost različitih dijelova dokumenata koji sadrže smjernice u vezi pravila angažiranja.
7. Potrebno je razmotriti i izradu drugih dokumenata u vezi pravila angažiranja (kao što su kartice, sažeci, itd.) koji daju kratak pregled glavnih odredbi pravila angažiranja za distribuciju operativnim snagama i za potrebe obuke. Pored toga, tabela pravila angažiranja koja daje kratak pregled pravila angažiranja za svaku partnersku zemlju u multinacionalnoj operaciji može, također, biti korisno pomagalo (Vidi Apendiks 3 Aneksa C).
8. Komandanti na taktičkom i operativnom nivou trebaju stalno procjenjivati pravila angažiranja kako bi se mogla prilagođavati kako se misija bude razvijala, odnosno mijenjala obavještajna slika (npr. u pogledu prijetnje po jedinice na taktičkom nivou), odnosno, tamo gdje je to potrebno, kako se budu mijenjale taktike ili tehnike i procedure neprijatelja. Po potrebi treba tražiti i primjenjivati nove mjere kako bi se osiguralo da pravila angažiranja prate misiju,

operativnu situaciju (posebice prijetnju), političke smjernice i zakone. Promjene se predlažu i primjenjuju kroz propisane procedure za podnošenje, odobrenje i primjenu pravila angažiranja (ROEREQ, ROEAUTH i ROEIMP). Ako se pravila angažiranja smatraju nejasnim, onda od pretpostavljene komande treba tražiti pojašnjenje.

9. Obuka iz pravila angažiranja zasnovana na scenarijima osigurat će da sve jedinice i pripadnici snaga razumiju i pravilno primjenjuju pravila. Komandanti multinacionalnih snaga se trebaju sastati sa potčinjenim komandantima kako bi se osiguralo da svi jednako razumiju pravila angažiranja.

SMJERNICE PO VRSTAMA OKRUŽENJA

2.1 Kopnene operacije

a. Uvod

Jedna od prepoznatljivih osobina kopnenih operacija je da se one odvijaju na suverenom teritoriju neke države, sa ili bez odobrenja suverene vlade.

b. Pravni aspekti

Glavni pravni aspekti koje treba uzeti u obzir kod izrade pravila angažiranja za kopnene operacije obuhvataju sljedeće:

- i. Pravni osnov za prisustvo i aktivnosti na suverenom teritoriju druge zemlje, posebno da li za vojne aktivnosti postoji saglasnost države(a) u kojoj se one izvode.
- ii. Ako je država dala saglasnost, primjenjuje li se zakon zemlje u kojoj su snage prisutne, odnosno sporazum o statusu snaga (SOFA), memorandum o razumijevanju (MoR) ili neki drugi međunarodni sporazumi?
- iii. Postoji li pravni osnov za hapšenje ili privođenje?

c. Primjenjiva pravila angažiranja

Pored obaveznih pravila navedenih u stavu 3.d.i Aneksa B, treba razmotriti i sljedeća pravila angažiranja:

- Zaštita slobode kretanja ljudi (Serija 21)
- Pucnjevi upozorenja (Serija 23)
- Pretres i privođenje osoba (Serija 25)
- Neutralni (Serija 32)
- Upotreba sile radi zaštite imovine (Serija 40)
- Inspekcije, zapljena i uništavanje imovine (Serija 42)
- Geografsko pozicioniranje jedinica *snaga* i prekogranični upadi (Serija 50)
- Relativno pozicioniranje jedinica *snaga* (Serija 53)
- Vježbe u prisustvu potencijalnog neprijatelja (Serija 54)
- Skretanje s pravca ili kursa (Serija 55)
- Upotreba prepreka i barijera (Serija 56)
- Zone (Serija 57)
- Zlostavljanje (Serija 57)
- Senzori i osvjetljavanje (Serija 63)
- Upotreba kopnenih mina, *kasetne municije* i mina iznenađenja (Serija 8082)

- Pomoć civilnim vlastima (Serija 110)
- Suzbijanje nereda (Serija 120)
- Informativne operacije (Serija 130-133).

2.2 Pomorske operacije

a. Uvod

Jedna od glavnih osobina okruženja u kojem se izvode pomorske operacija je da ono obuhvata i područja koja podliježu teritorijalnom suverenitetu država (*državne teritorijalne vode* i *državni zračni prostor*) i područja koja ne podliježu teritorijalnom suverenitetu nijedne države (*međunarodne vode* i *međunarodni zračni prostor*).

b. Pravni aspekti

Glavni pravni aspekti koje treba uzeti u obzir u izradi pravila angažiranja za pomorske operacije su:

- Pomorsko područje gdje će se operacije izvoditi i pravni režim koji se primjenjuje, uključujući pravo plovidbe i preleta, dužnosti i prava pribrežnih država i država pod čijom zastvom brod plovi, kao i prava i dužnosti neutralnih i drugih država/organizacija/subjekata koji ne učestvuju u operacijama.
- Pravni osnov operacija, uključujući i konkretno zakonsko ovlaštenje za izvođenje operacija u *državnim vodama* ili *pomorskih operacija presretanja*.
- Princip suverenog imuniteta.

c. Primjenjiva pravila angažiranja

Pored obaveznih pravila navedenih u stavu 3.d.i Aneksa B, treba razmotriti i sljedeća pravila angažiranja:

- Sprečavanje ometanja brodova i letjelica (Serija 22)
- *Pucnjevi upozorenja* (Serija 23)
- *Vatra za onesposobljavanje* (Serija 24)
- Pretres i *pritvaranje* osoba (Serija 25)
- Neutralni (Serija 32)
- Inspekcije, zapljena i uništavanje imovine (Serija 42)
- Geografsko pozicioniranje jedinica *snaga* i prekogranični upadi (Serija 50)
- Skretanje s pravca i promjena kursa (Serija 55)
- Zone (Serija 57)
- Zlostavljanje (Serija 61)
- Senzori i osvjetljavanje (Serija 63)

- Provedba pomorskog prava (Serija 90)
- Kontakt s podmornicama (Serija 91)
- *Podvodne mine* (Serija 92)
- Ukcavanje na brod (Serija 93)
- Suzbijanje *piratstva* (Serija 94).

2.3 Zračne operacije

a. Uvod

Jedna od glavnih osobina zračnih operacija je da se odvijaju u zračnom prostoru država i međunarodnom zračnom prostoru.

b. Pravni aspekti

Glavni pravni aspekti koje treba razmotriti u izradi nacрта pravila angažiranja za zračne operacije su:

- Područje u kojem će se operacije izvoditi i pravni režim koji se primjenjuje, uključujući i pravo preleta.
- Presretanje i upotreba sile protiv civilnih letjelica ili drugih posebno zaštićenih letjelica, kao i medicinskih letjelica.

c. Primjenjiva pravila angažiranja

Pored obaveznih pravila navedenih u stavu 3.d.i Aneksa B, trebaju se razmotriti i sljedeća pravila angažiranja:

- Sprečavanje presretanja brodova i letjelica (Serija 22)
- *Pucnji upozorenja* (Serija 23)
- Identifikacija ciljeva (Serija 31)
- Neutralni (Serija 32)
- Inspekcija, zapljena i uništavanje imovine (Serija 42)
- Geografsko pozicioniranje jedinica snaga i prekogranični upadi (Serija 50)
- Relativno pozicioniranje jedinica snaga (Serija 53)
- Promjena pravca i skretanje s kursa (Serija 55)
- Zone (Serija 57)
- Zlostavljanje (Serija 61)
- *Praćenje*, nadziranje i *obilježavanje* (Serija 62)
- Kontakt s podmornicama (Serija 91)
- Upotreba projektila zrak-zemlja (Serija 100)
- Upotreba projektila zrak-podvodni cilj (Serija 101)
- Dejstva zrak-zrak (Serija 102)

2.4 Svemirske operacije

a. Uvod

Jedna od glavnih osobina svemira kao okruženja je da ne podliježe suverenitetu nijedne države i da sve države uživaju jednaku slobodu pristupa i korištenja svemira.

b. Pravni aspekti

Glavni pravi aspekti koje treba razmotriti u izradi nacrtu pravila angažiranja za svemirske operacije su:

- i. Zabranjeno je postavljati konvencionalno oružje na mjesec i nebeska tijela, odnosno razmještati nuklearno naoružanje i drugo oružje za masovno uništenje bilo gdje u svemiru.
- ii. Nijedna država nema nadležnost niti suverenitet nad bilo kojim dijelom svemira.
- iii. Upotreba satelita za nadgledanje, komunikaciju i navigaciju u vojne svrhe, preleti reketa i razmještanje konvencionalnog naoružanja na satelite ne smatra se zabranjenim aktivnostima.
- iv. Još nije utvrđeno gdje završava državni zračni prostor, a počinje svemir.

c. Primjenjiva pravila angažiranja

Pored obaveznih pravila navedenih u stavu 3.d.i Aneksa B, trebaju se razmotriti i sljedeća pravila:

- Ometanje satelitskih komunikacija (Serija 140)
- Neutralizacija /uništavanje satelita (Serija 141)

2.5 Cyberspace operacije

a. Uvod

Prepoznatljiva osobina *cyberspacea* je da je riječ o virtualnom okruženje koje nije u nadležnosti niti jedne države. Kompjuterske mrežne operacije su glavni oblik operacija u *cyberspaceu* i često su nekinetičke, zbog čega je teško praviti razliku između *neprijateljskog čina* i *neprijateljske namjere*.

b. Pravni aspekti

Glavni pravni aspekti koje treba razmotriti u izradi pravila angažiranja za *cyberspace* operacije su:

i. Državno i međunarodno građansko i krivično pravo i državne politike se značajno razlikuju po pitanju pravnih aspekata mrežnih operacija. Osim toga, multilateralni i bilateralni sporazumi u vezi komunikacija sadrže odredbe koje utiču na izvođenje mrežnih operacija.

ii. Unatoč tome što su nekinetičke, *cyberspace* operacije mogu predstavljati *neprijateljski čin* odnosno *neprijateljsku namjeru*. Elementi za njihovo prepoznavanje obuhvataju ozbiljnost, trenutnost, direktnost i efekat na operacije.

c. Primjenjiva pravila angažiranja

Pored obaveznih pravila navedenih u stavu 3.d.i Aneksa B, trebaju se razmotriti i sljedeća pravila:

- Mrežne operacije (Serija 131)
- Ometanje satelitskih komunikacija (Serija 140)
- Neutralizacija/uništenje satelita (Serija 141)

FAKTORI PLANIRANJA PREMA VRSTI ZADATKA

3.1 Mirovne operacije

a. Uvod

Prepoznatljiva osobina mirovnih operacija je da uključuju kombinaciju vojnih snaga, diplomatskih nastojanja i humanitarnih organizacija s ciljem pronalaženja mirnog rješenja ili uspostavljanja nekih definirane okolnosti.

b. Pravni aspekti

Pri izradi pravila angažiranja treba uzeti u obzir sljedeće pravne aspekte:

- i. Pravni osnov prisustva na suverenom teritoriju (uključujući državne vode i zračni prostor) neke druge države, a posebno da li je država(e) u kojoj se operacija izvodi odobrila te vojne aktivnosti.
- ii. Ako pravni osnovi za prisustvo uključuje i rezoluciju Vijeća sigurnosti UN-a, da li je rezolucija donesena u skladu sa Poglavljem VI ili Poglavljem VII?
- iii. Da li rezolucija u skladu s Poglavljem VII odobrava upotrebu „svih potrebnih sredstava“ i je li upotreba sile ograničena na *samoodbranu* koja može uključivati i odbranu određenih osoba?
- iv. Primjenjuje li se sporazuma o statusu snaga (SOFA), memorandum o razumijevanju (MoR) ili neki drugi međunarodni sporazum?

c. Primjenjiva pravila angažiranja

Pored obaveznih pravila navedenih u stavu 3.d.i Aneksa B, treba razmotriti i sljedeća pravila:

- Zaštita slobode kretanja ljudi (Serija 21)
- *Pucnji upozorenja* (Serija 23)
- Pretres i *pritvaranje* osoba (Serija 25)
- Upotreba sile radi zaštite imovine (Serija 40)
- Inspekcija, pljenidba i uništavanje imovine (Serija 42)
- Geografsko pozicioniranje jedinica *snaga* i prekogranični upadi (Serija 50)
- Relativno pozicioniranje jedinica *snaga* (Serija 53)
- Promjena pravca i skretanje s kursa (Serija 55)
- Upotreba prepreka i barijera (Serija 56)
- Senzori i osvjetljavanje (Serija 63)
- Upotreba sile pri pružanju pomoći civilnim vlastima, uključujući provedbu zakona (Serija 110)
- Pretres, pritvaranje i hapšenje osoba (Serija 111)

- Tretman pritvorenih i uhapšenih osoba (Serija 112)
- Kontrola masa i suzbijanje nereda (Serija 120)
- Agensi za suzbijanje nereda (Serija 121)
- Sredstva za suzbijanje nereda/vodeni topovi (Serija 122)

3.2 Operacije evakuacije neboraca

a. Uvod

Prepoznatljiva osobina operacija evakuacije neboraca je da se izvode kako bi se pomoglo drugim državnim institucijama u evakuaciji vlastitih državljana i drugih osoba čija je sigurnost ugrožena u nekoj stranoj zemlji ili *zemlji domaćinu*. U osnovi, ove operacije su po svojoj prirodi odbrambene.

b. Pravni aspekti

Glavni pravni aspekti koje treba razmotriti pri izradi pravila angažiranju su:

- Pravni osnov prisustva na suverenom teritoriju (uključujući državne vode i zračni prostor) druge države sa čijeg se teritorija vrši evakuacija, a posebno da li se evakuacija vrši uz ili bez saglasnosti *zemlje domaćina* i, shodno tome, da li se operacija izvodi uz saglasnost ili pod neizvjesnim ili neprijateljskim okolnostima?
- Primjenjuje li se sporazum o statusu snaga (SOFA), memorandum o razumijevanju (MoR) ili neki drugi međunarodni sporazum?

c. Primjenjiva pravila angažiranja

Pored obaveznih pravila navedenih u stavu 3.d.i Aneksa B, treba razmotriti i sljedeća pravila:

- Zaštita slobode kretanja ljudi (Serija 21)
- *Pucnji upozorenja* (Serija 23)
- Pretres i pritvaranje osoba (Serija 25)
- Inspekcija, pljenidba i uništavanje imovine (Serija 42)
- Geografsko pozicioniranje jedinica *snaga* i prekogranični upadi (Serija 50)
- Relativno pozicioniranje jedinica *snaga* (Serija 53)
- Promjena pravca i skretanje s kursa (Serija 55)
- Upotreba prepreka i barijera (Serija 56)
- Senzori i iluminacija (Serija 63)
- Upotreba sile pri pružanju pomoći civilnim vlastima, uključujući provedbu zakona (Serija 110)
- Kontrola masa i suzbijanje nereda (Serija 120)
- Agensi za suzbijanje nereda (Serija 121)
- Sredstva za suzbijanje nereda / vodeni topovi (Serija 122)
- Mjere *elektronskog ratovanja* (Serija 130)

3.3 Humanitarna pomoć/pomoć u katastrofama

a. Uvod

Prepoznatljiva osobina operacija pružanja humanitarne pomoći/pomoći u katastrofama je da su to obično kratkoročni programi čiji je cilj ublažiti patnje izazvane prirodnim i drugim katastrofama i nadopuna naporima koje poduzimaju domaće vlasti ili domaće/međunarodne organizacije uz saglasnost *zemlje domaćina*.

b. Pravni aspekti

Glavni pravni aspekti koje treba razmotriti pri izradi pravila angažiranju su:

- i. Da li je nošenje oružja neophodno i da li je zemlja domaćin dala saglasnost za nošenje oružja?
- ii. Primjenjuje li se sporazum o statusu snaga (SOFA), memoranduma o razumijevanju (MoR) ili neki drugi međunarodni sporazum?
- iii. Operativna ograničenja koja nameće *zemlja domaćin*.

c. Primjenjiva pravila angažiranja

Pored obaveznih pravila navedenih u stavu 3.d.i Aneksa B, trebaju se razmotriti i sljedeća pravila:

- Zaštita slobode kretanja ljudi (Serija 21)
- Geografsko pozicioniranje jedinica *snaga* i prekogranični upadi (Serija 50)
- Upotreba sile pri pružanju pomoći civilnim vlastima, uključujući provedbu zakona (Serija 110)
- Kontrola masa i suzbijanje nereda (Serija 120)
- Agensi za suzbijanje nereda (Serija 121)
- Sredstva za suzbijanje nereda /vodeni topovi (Serija 122)

3.4 Pomoć civilnim vlastima

a. Uvod

Pružanje pomoći civilnim vlastima obuhvata operacije unutar zemlje u okviru kojih vojne snage vrše civilne funkcije koje su inače odgovornost drugih državnih institucija.

b. Pravni aspekti

Glavni pravni aspekti koje treba razmotriti pri izradi pravila angažiranju su:

- i. Da li je nošenje oružja neophodno?
- ii. Da li je potrebno ovlaštenje za hapšenje i *prитvor*?

c. Primjenjiva pravila angažiranja

Pored obaveznih pravila navedenih u stavu 3.d.i Aneksa B, treba razmotriti i sljedeća pravila:

- Upotreba sile radi zaštite imovine (Serija 40)
- Odobrenje za nošenje oružja (Serija 70)
- Upotreba sile pri pružanju pomoći civilnim vlastima, uključujući provedbu zakona (Serija 110)
- Pretres, pritvaranje i hapšenje osoba (serija 111)
- Tretman pritvorenih i uhapšenih osoba (serija 112)
- Kontrola masa i suzbijanje nereda (Serija 120)
- Agensi za suzbijanje nereda (serija 121)
- Sredstva za suzbijanje nereda/vodeni topovi (Serija 122)

3.5 Pomorske operacije presretanja

a. Uvod

Prepoznatljiva osobina pomorskih operacije presretanja je da u njima ratni brodovi (i/ili vojne letjelice) nameću svoju nadležnost plovilima i/ili letjelicama drugih država. Svaka zemlja učesnica ima svoj stav o tome šta može (u skladu sa svojim zakonom ili politikom) činiti u *međunarodnim vodama* ili *međunarodnom zračnom prostoru* po pitanju plovila ili letjelica drugih država.

b. Pravni aspekti

Glavni pravni aspekti koje treba razmotriti pri izradi pravila angažiranju su:

- i. Pomorsko područje u kojem se izvode operacije i pravni režim koji se u njemu primjenjuje, uključujući i pravo plovidbe i preleta, dužnosti i prava pribrežnih država i države pod čijom zastavom brod plovi, kao i prava i dužnosti neutralnih ili drugih država koje nisu učesnice.
- ii. Pravni osnov operacija, uključujući i svako ovlaštenje za izvođenje operacija u *državnim vodama* ili za izvođenje *pomorskih operacija presretanja*.
- iii. Princip suverenog imuniteta.
- iv. Različiti pravni i politički stavovi država o pravu posjete na osnovu saglasnosti kapetana.

d. Primjenjiva pravila angažiranja

Pored obaveznih pravila navedenih u stavu 3.d.i Aneksa B, treba razmotriti i sljedeća pravila:

- Sprečavanje ometanja brodova ili letjelica (Serija 22)
- *Pucnji upozorenja* (Serija 23)
- *Vatra za onesposobljavanje* (Serija 24)
- Pretres i *pritvaranje* osoba (serija 25)
- Inspekcija, pljenidba i uništavanje imovine (Serija 42)
- Geografsko pozicioniranje jedinica *snaga* i prekogranični upadi (serija 50)
- Promjena pravca i skretanje s kursa (Serija 55)
- Zone (Serija 57)
- Zlostavljanje i sprečavanje zlostavljanja (Serija 61) Senzori i iluminacija (Serija 63)
- Provedba pomorskog prava (Serija 90)
- Ukcavanja (Serija 93)
- Suzbijanje *piratstva* (Serija 94)

SMJERNICE U VEZI NEPRIJATELJSKE NAMJERE

4.1. Definicija neprijateljske namjere

- a. *Neprijateljska namjera* je prijetnja neposrednom upotrebom sile. Da *neprijateljska namjera* postoji utvrđuje se na osnovu toga da li postoji prepoznatljiva prijetnja koja se zasniva na dva uvjeta:
 - i. sposobnosti i
 - ii. namjeri.
- b. Upotreba sile u *samoodbrani* dozvoljena je kada su snage *napadnute* i/ ili ako je protiv njih pokazana *neprijateljska namjera*. Smatra se da *neprijateljska namjera* postoji kad je opravdano vjerovati da su *napad* ili upotreba sile neizbježani, što se zasniva na procjeni svih činjenica i okolnosti poznatih u tom trenutku. Neke države daju komandantu snaga pravo da ograniči pravo na *individualnu samoodbranu* i *samoodbranu jedinice* (vidi Seriju 10 i 11 u Aneksu B).

4.2. Utvrđivanje neprijateljske namjere. Da bi utvrdile da li neki subjekt pokazuje *neprijateljsku namjeru*, snage se oslanjaju na svoju najbolju prosudbu, uzimajući u obzir raspoložive obavještajne podatke, političke i vojne faktore, indikacije i upozorenja, i sve druge relevantne informacije koje se tiču sposobnosti potencijalnih prijetnji u području operacija.

4.3. Indikatori neprijateljske namjere. Ne postoji spisak indikatora na osnovu kojih se može pouzdano zaključiti da postoji *neprijateljska namjera*. Ovdje ispod navedeni su primjeri koji mogu, ovisno o okolnostima, ukazivati na *neprijateljsku namjeru*:

- a. ciljanje ili upereno oružje,
- b. zauzimanje *napadačkog* stava,
- c. približavanje do dometa naoružanja,
- d. osvjetljavanje radarom ili laserskim označivačima,
- e. prosljeđivanje podataka o ciljevima,
- f. postavljanje ili priprema za postavljanje *podvodnih mina*,
- g. izostanak odgovora na proaktivne mjere navedene pod 4.4.

4.4. Proaktivne mjere koje mogu pomoći u utvrđivanju postojanja neprijateljske namjere. Osim gore navedenih indikatora *neprijateljske namjere*, ako vrijeme i okolnosti to dozvoljavaju, snage bi trebale poduzeti proaktivne mjere koje mogu pomoći u prepoznavanju namjera suprotne strane ili snaga, uključujući, ali se ne ograničavajući na:

- a. verbalni upit (vidi Apendiks 7 Aneksa C),
- b. verbalno upozorenje (vidi Apendiks 7 Aneksa C),
- c. vizualne signale,

- d. zvučne signale,
- e. fizičke prepreke,
- f. promjenu kursa i brzine da bi se utvrdilo da li se i dalje zadržava *napadački* stav,
- g. osvijetljavanje radarom za kontrolu vatre,
- h. Ispaljivanje *hitaca upozorenja*.

ESKALACIJA SILE U SAMOODBRANI

5.1. Uvod. U situacijama *samoodbrane* kada su okolnosti takve da je upotreba sile neophodna, potrebno je imati kontrolu nad upotrebom sile kako bi se osiguralo da je njena upotreba opravdana. Prema tome, pod uvjetom da to vrijeme i okolnosti dozvoljavaju, upotrebu sile treba gradirati (koristi se i izraz 'eskalacija sile'). Eskalacija sile može obuhvatiti slijed radnji koje počinju mjerama koje podrazumijevaju upotrebu *neubojite* sile i postepeno prerastaju u mjere upotrebe *ubojite sile*. Svrha procedura eskalacije sile je da se izbjegne neopravdana upotreba sile. Procedure eskalacije sile mogu pomoći i u utvrđivanju *neprijateljske namjere* (vidi Apendiks 4 Aneksa A).

5.2. Postepena upotreba sile. Postepena upotreba sile zahtijeva da pojedinci koji su suočeni sa potrebom da upotrijebe silu uvijek pokušaju koristiti najmanje opasnu opciju koja im u tom trenutku stoji na raspolaganju. Zapravo, jedna od glavnih svrha postepene upotrebe sile je stvaranje operativnog vremena i prostora u nadi da neće biti potrebno preći na upotrebu *ubojite sile za samoodbranu*.

5.3. Opcije upotrebe sile. U bilo kojoj datoj situaciji na raspolaganju može biti cijeli niz opcija za upotrebu sile. Ove opcije često podrazumijevaju:

- a. prisustvo,
- b. verbalna i vizualna upozorenja, uključujući pokazivanje oružja,
- c. blaži fizički pritisak,
- d. jači fizički pritisak,
- e. korištenje neubojitog oružja (kao što su palice),
- f. korištenje ubojitog oružja (vatreno oružje).

5.4. Opći faktori. Postoji cijeli niz općih faktora koje treba uzeti u razmatranje u vezi politike eskalacije sile, opcija i obuke:

- a. Eskalacija sile tiče se korištenja potrebne opcije. Opcije korištenja sile moraju se sagledavati u kontekstu svake prilike, tj. procjenu kakav bi trebao biti minimalni prvi odgovor treba donijeti od slučaja do slučaja. Korištenje prekomjerne sile u okolnostima kad bi manje štetna opcija realno mogla postići cilj neutralizacije ili uklanjanja prijetnje, može imati pravne posljedice po onoga ko upotrijebi prekomjernu silu.
- b. Ako vrijeme i okolnosti to dozvoljavaju, očekuje se da će se manje štetne opcije (npr. *upozorenja ili hici upozorenja*) iskoristiti prije onih opasnijih.
- c. U nekim prilikama, recimo iz operativnih razloga, pravila angažiranja mogu ograničiti upotrebu manje štetnih opcija. Na primjer, pravila angažiranja mogu zabraniti ispaljivanje *hitaca upozorenja*. Međutim, mora se imati na umu da niti u jednoj prilici pravila

angažiranja i procedure eskalacije sile ne ograničavaju pravo na *samoodbranu*. Sve neophodne i proporcionalne mjere i aktivnosti mogu se koristiti u *samoodobrani*, eventualno uz ograničenja navedena u pravilima angažiranja (vidi Seriju 10 i 11).

- d. Priprema *snaga* treba uključiti obuku zasnovanu na scenarijima koji obuhvataju situacije eskalacije sile sa kojima će se *snage* vjerovatno suočavati u toku operacije, kao što su npr. postupci na kontrolnim punktovima ili operacije kontrole pristupa.
- e. Proaktivne mjera za utvrđivanje postojanja *neprijateljske namjere* (vidi stav 4.4, Apendiks 4 Aneksa A) i mjere vezane za eskalaciju sile su slične i mogu poslužiti istoj svrsi.

IZBOR CILJEVA I PRAVILA ANGAŽIRANJA

6.1. Izbor ciljeva je proces koji obuhvata izbor ciljeva i utvrđivanje reda prioriteta među ciljevima i pravilnog odgovora, uzimajući u obzir operativne potrebe i sposobnosti, važeća pravila angažiranja i pravo oružanih sukoba.

6.2. Odnos između pravila angažiranja i izbora ciljeva može se sažeti na sljedeći način:

- a. Snage mogu za cilj izabrati samo one vojne ciljeve koji su dozvoljeni u skladu sa važećim pravilima angažiranja.
- b. Pravila angažiranja mogu nametnuti ograničenja za ciljeve koji izlaze iz okvira propisanih pravom oružanih sukoba.
- c. Pravila angažiranja nikada ne smiju dozvoliti ciljeve koji nisu u skladu sa pravom oružanih sukoba.

6.3. Direktive za izbor ciljeva u nekoj misiji mogu nametnuti ograničenja u obliku *liste ograničenih ciljeva* i *liste zabranjenih ciljeva*. Osim toga, pravila angažiranja mogu komandantima nametnuti ograničenja i kad je riječ o poduzimanju određenih dejstava.

6.4. Kako bi se izabrali ciljevi u bilo kojoj misiji, planeri, koje se često naziva i „čelijom za izbor ciljeva“, moraju imati pravila angažiranja za izvršenje misije (Serija 20) koja dozvoljavaju upotrebu sile do i uključujući *ubojitu silu*. Ova pravila angažiranja odražavaju učinak koji komandant želi postići. Ako nema dozvoljenih aktivnosti pod Serijom 20, onda se *napadi* ne mogu vršiti.

6.5. Pravila angažiranja moraju odražavati odredbu iz prava oružanih sukoba koja kaže da *napad* za koji se očekuje da može izazvati usputna ranjavanja, ubijanje civila ili kolateralnu štetu na civilnim objektima, koji bi bili pretjerani u odnosu na konkretnu i direktnu prednost koja bi se njime ostvarila, nije dozvoljen ni pod kojim uvjetima. U iznimnim slučajevima, pretpostavljeni organ ili komandant (putem operativnog naređenja ili izjave o komandantovoj namjeri) mogu narediti i primjenu restriktivnijih standarda. Na primjer, komandant može:

- a. zabraniti *napade* čija je predvidiva posljedica kolateralna šteta,
- b. zabraniti *napade* u kojima se očekuje slučajno ranjavanje ili smrt određene grupe osoba (npr. djece) ili određenog broja osoba,
- c. zabraniti *napade* u kojima se očekuje kolateralna šteta na određenim civilnim objektima koja bi u nekim drugim okolnostima bila dozvoljena, ili
- d. narediti da se odabrani vojni ciljevi, umjesto da se unište, onesposobe.

Gore navedeni restriktivni standardi se najčešće primjenjuju zbog izvršenja misije, ali se ne odnose na upotrebu sile u *samoodbrani*.

MODEL LISTE ZA IZBOR CILJA

Opis cilja:

Koordinate:

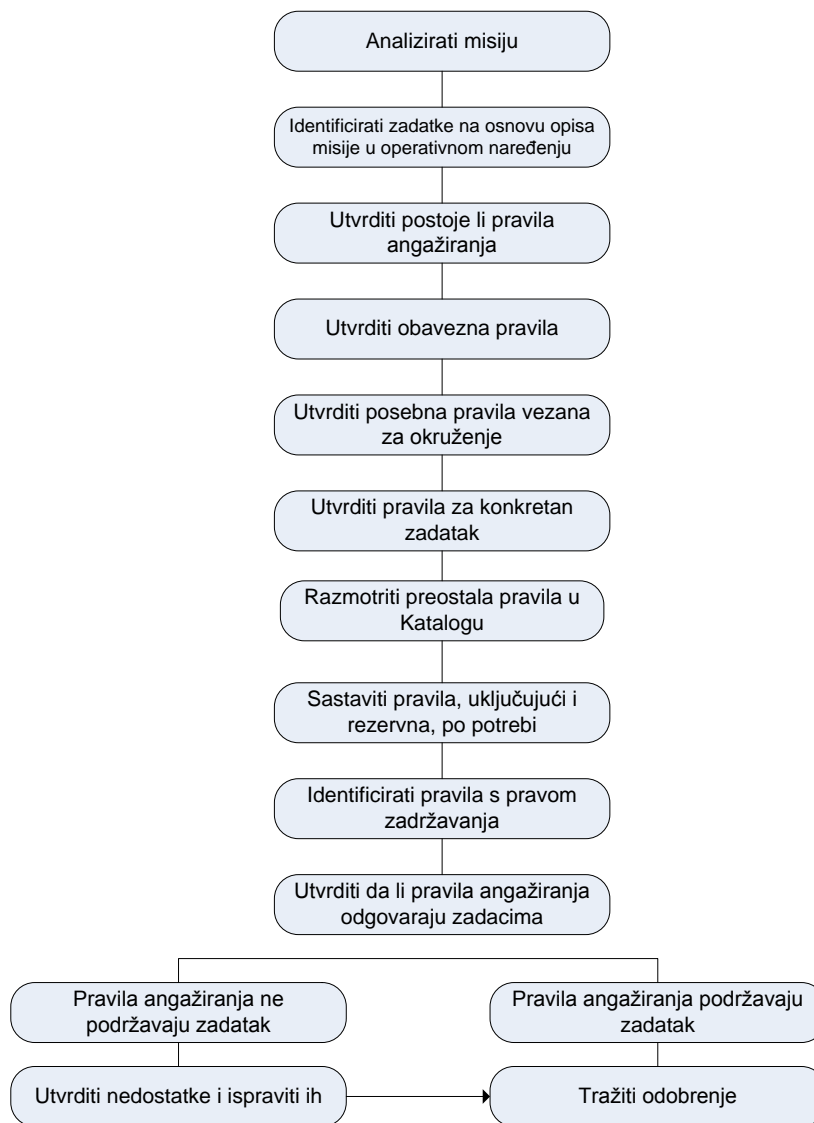
1	<p>Da li vam pravila angažiranja/ naređenje daje ovlaštenje za <i>napad</i>?</p> <p><i>Ako je odgovor da, pređite na 2. Ako je odgovor ne, NE NAPADAJTE</i></p>
2	<p>Da li se cilj nalazi na <i>spisku zabranjenih ciljeva/ spisku ograničenih ciljeva</i>?</p> <p><i>Ako je odgovor ne, pređite na 3. Ako je odgovor da, NE NAPADAJTE</i></p>
3	<p>Da li taj cilj efikasno doprinosi vojnim neprijateljskim aktivnostima?</p> <p><i>Ako je odgovor da, pređite na 4. Ako je odgovor ne, NE NAPADAJTE</i></p>
4	<p>Da li će njegovo uništenje ili neutralizacija, u trenutnim okolnostima, donijeti definitivnu vojnu prednost?</p> <p><i>Ako je odgovor da, pređite na 5. Ako je odgovor ne, NE NAPADAJTE</i></p>
5	<p>Da li se očekuje da će <i>napad dovesti do nenamjernog gubitka civilnih života, ranjavanja civila, štete na civilnim objektima ili kombinacije ovih faktora (npr. kolateralne štete)</i>?</p> <p><i>Ako je odgovor da, pređite na 6. Ako je odgovor ne, pređite na 11.</i></p>
6	<p>Da li je u skladu sa vašim direktivama za ciljanje i Pravilima angažiranja dozvoljena kolateralna šteta?</p> <p><i>Ako je odgovor da, pređite na 7. Ako je odgovor ne, NE NAPADAJTE</i></p>
7	<p>Da li postoji alternativni vojni cilj sa istim vojnim prednostima, a sa manjim rizikom kolateralne štete?</p> <p><i>Ako je odgovor ne, pređite na 8. Ako je odgovor da, vratite se na br. 1 radi izbora novog cilja.</i></p>
8	<p>Da li su preduzete sve moguće mjere predostrožnosti u izboru sredstava i metoda napada s namjerom da se izbjegnu, a u svakom slučaju svedu na minimum, slučajni gubici civilnih života i šteta na civilnim objektima?</p> <p><i>Ako je odgovor da, pređite na 9. Ako je odgovor ne, uradite tako i onda ponovo izvršite procjenu koraka 8.</i></p>
9	<p>Ako okolnosti to dozvoljavaju, da li je dato učinkovito prethodno upozorenje o <i>napadu</i> koji bi mogao pogoditi civilno stanovništvo?</p> <p><i>Ako je odgovor da, pređite na 10. Ako je odgovor ne, izdajte upozorenje prije nego što pređete na 10.</i></p>
10	<p>Da li se očekuje da će <i>napad dovesti do nenamjernog gubitka civilnih života, ranjavanja civila, štete na civilnim objektima ili svega gorenavedenoga, a što bi bilo pretjerano u odnosu na konkretnu i direktnu očekivanu vojnu prednost</i>?</p> <p><i>Ako je odgovor da, NE NAPADAJTE. Ako je odgovor ne, pređite na korak 11.</i></p>
11	<p>NAPAD DOZVOLJEN – ALI NASTAVITE NADZOR. AKO SE OKOLNOSTI PROMIJENE – OBAVEZNI STE IZVRŠITI PONOVNU PROCJENU NAPADA.</p>

KATALOG PRAVILA ANGAŽIRANJA

1. Ovaj katalog nudi pravila za izradu pravila angažiranja. Pravila angažiranja su podijeljena u grupe koje pokrivaju različita područja vojnih aktivnosti. Unutar ovih grupa, date su serije pravila, a svaka se odnosi na određenu aktivnost. Pojedinačna pravila se biraju iz date serije, prema potrebi. Date su i rezervne serije brojeva za pravila angažiranja koja nisu navedena u ovom katalogu. Neka pravila sadrže riječ „NAVESTI“. To znači da se moraju navesti detalji kako bi se pojasnilo značenje tog pravila.
2. Priručnik se zasniva se na pretpostavci da pravo upotrebe sile za *individualnu samoodbranu* ili *samoodbranu jedinice* nije ograničeno, osim ako to pravila u grupama 10-19 posebno ne navode.
3. Proces sastavljanja pravila angažiranja na osnovu ovog kataloga opisan je ovdje ispod i sažet u listi koraka za izradu pravila angažiranja.
 - a. Analiza misije. Posebnu pažnju obratiti na politike, operativne i pravne aspekte koji mogu uticati na pravila angažiranja, uključujući namjeru ili smjernice *pretpostavljenog organa*. Odrediti karakter operacije, kao operacije koja uključuje oružani sukob (međunarodni ili ne) ili operacije koja ne uključuje oružani sukob kako bi se moglo odrediti koja se pravila trebaju primjenjivati.
 - b. Utvrđiti zadatke na osnovu opisa misiji sadržanog u operativnom naređenju. Operativno naređenje sadrži opis misiji i vojne zadatke koje treba izvršiti za izvršenje misije. Te zadatke treba utvrditi prije nego se krene u izradu pravila angažiranja.
 - c. Utvrđiti da li već postoje neka pravila angažiranja. Ovo je neophodno da bi se utvrdilo da li je potrebno raditi izmjene.
 - d. Priprema pravila angažiranja.
 - i. Utvrđiti obavezna pravila. Prvo što treba razmotriti u pravilima angažiranja su obavezna pravila. Obavezna pravila se bave pitanjima koja su osnovna za svaku misiju i moraju postojati u svim pravilima angažiranja, čak i ako to odabrano pravilo zabranjuje vojnu aktivnost. Sva pravila angažiranja moraju uključivati pravila iz serija 10, 11, 12, 60 i 70. Za svaku misiju koja izlazi van okvira *samoodbrane* potrebno je pravilo iz Serije 20. U situacijama u kojima postoji oružani sukob, potrebna su pravila iz serija 30 i 32.
 - ii. Utvrđiti posebna pravila vezana za dato okruženje. Apendiks 2 Aneksa A daje smjernice za izradu pravila angažiranja za operacije u kopnenom, pomorskom, zračnom, *svemirskom* i *cyberspace* okruženju. Pravila koja će najvjerojatnije biti potrebna su data za svako okruženje, mada nisu obavezna.
 - iii. Utvrđiti pravila za konkretan zadatak. Apendiks 3 Aneksa A daje smjernice za sastavljanje pravila angažiranja za posebne zadatke, kao što su *mirovne operacije*,

evakuacije neboraca, operacije humanitarne pomoći/ sanacije katastrofa i pomoći civilnim vlastima. Pravila koja će najvjerojatnije biti potrebna su data za svako okruženje, mada nisu obavezna.

- iv. Razmotriti preostala pravila u Katalogu. Svaka misija je posebna tako da smjernice prema okruženju i zadacima nisu uvijek dovoljne. Osobe koje rade na sastavljanju pravila angažiranja trebaju provjeriti sve dijelove Kataloga kako bi vidjeli da li postoje neka druga pravila potrebna za izvršenje misije.
- v. Izrada pravila. Pravila angažiranja treba sastaviti tako da su pravila navedena po rednim brojevima. Moguće je, a ponekad i potrebno, imati dva pravila iz iste serije.
- vi. Izraditi rezervna pravila, po potrebi. Katalog ne može predvidjeti sve moguće misije i potrebna pravila. Kada pravilo nije dato, može se napisati pod rezervnim rednim brojem, koristeći isti format kao i za druga pravila u toj seriji, ili kao dio nove grupe pravila.
- vii. Utvrđiti koja se pravila pridržavaju. Odlučiti za koja pravila će pretpostavljeni organ, eventualno, zadržati pravo aktiviranja. Ova pravila neće se koristiti dok se ne izda poruka o primjeni pravila (ROEIMP).
- e. Provjeri da li pravila angažiranja odgovaraju zadacima. Pravila angažiranja moraju se provjeriti u odnosu na misiju i zadatke kako bi se osiguralo da podržavaju misiju u okviru ograničenja koje su postavile *pretpostavljene* komande. Ispravite eventualne nedostatke.
- f. Dobivanje odobrenja. Tražite odobrenje od odgovarajućeg organa.

SPISAK KORAKA ZA IZRADU PRAVILA ANGAŽIRANJA

GRUPA 10-19: UPOTREBA SILE U SAMOODBRANI I ODBRANI DRUGIH		
Napomena: U kontekstu <i>samoodbrane</i> , izraz <i>snage</i> obuhvata i osobe u pratnji <i>snaga</i> , ratne zarobljenike, zatočenike i pritvorenike pod kontrolom <i>snaga</i> .		
Seriya 10	Upotreba sile u individualnoj samoodbrani	
Svrha:	Regulirati pravo upotrebe sile u <i>individualnoj samoodbrani</i> .	
	Pravilo	
	10 A	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , u <i>individualnoj samoodbrani</i> je dozvoljena, osim u sljedećim slučajevima: (NAVESTI).
	10 B	Upotreba <i>neubojite sile</i> u <i>individualnoj samoodbrani</i> je dozvoljena.
	10 C	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , u <i>individualnoj samoodbrani</i> je dozvoljena.
	10 D	Upotreba <i>neubojite sile</i> u odbrani imovine u situacijama kada je vjerovatno da će uništavanje, odnosno šteta na imovini dovesti do povrede (NAVESTI osobe) je dozvoljena.
	10 E	Upotreba <i>ubojite sile</i> u odbrani imovine u situacijama kada je vjerovatno da će uništavanje imovine, odnosno šteta na imovini, dovesti do neposrednog ugrožavanja života (NAVESTI osobe) je dozvoljena. Napomena: Odbrana imovine u takvim situacijama je korištenje prava na <i>individualnu samoodbranu, samoodbranu jedinice</i> , ili prava na zaštitu navedenih osoba. Osobe mogu biti pripadnici <i>snaga</i> , sunarodnjaci, svi civili, itd. Vidi Seriju 40 za mjere koje se tiču upotrebe sile za zaštitu imovine kada ne postoji direktna prijetnja po život.
	10 F-Z	Rezerva.
Seriya 11	Upotreba sile u samoodbrani jedinice	
Svrha:	Regulirati pravo upotrebe sile u <i>samoodbrani jedinice</i> .	
	Pravilo	
	11 A	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , dozvoljena je u <i>samoodbrani jedinice</i> , osim u sljedećim slučajevima: (NAVESTI).

	11 B	Upotreba <i>nebojite sile</i> u <i>samoodbrani</i> jedinice je dozvoljena.
	11 C	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , u <i>samoodbrani jedinice</i> (NAVEDI grupe ili jedinice, npr. pripadnici <i>snaga</i> , civili) je dozvoljena.
	11 D	Upotreba <i>nebojite sile</i> u <i>samoodbrani jedinice</i> (NAVEDI grupu ili jedinicu) je dozvoljena.
	11 E	Upotreba <i>nebojite sile</i> kad postoji vjerovatnoća da će šteta na imovini dovesti do ranjavanja osoba u vlastitoj jedinici ili drugoj jedinici matične države je dozvoljena.
	11 F	Upotreba <i>nebojite sile</i> kad postoji vjerovatnoća da će šteta na imovini dovesti do ranjavanja osoba (NAVEDI grupu ili jedinice, npr. <i>pripadnici snaga</i> , civili) je dozvoljena.
	11 G	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , kad postoji vjerovatnoća da će šteta na imovini dovesti u neposrednu životnu opasnost osobe u vlastitoj jedinici ili drugoj jedinici matične države je dozvoljena. Napomena: Odbrana imovine u takvim situacijama predstavlja korištenje prava na <i>samoodbranu jedinice</i> u situacijama u kojima su jedinica ili pojedinci u opasnosti. Vidi Seriju 40 za mjere u vezi korištenja sile za zaštitu imovine.
	11 H-Z	Rezerva.
Seriya 12	Upotreba sile za zaštitu drugih	
Svrha:	Regulirati upotrebu sile za zaštitu osoba koje nisu pripadnici <i>snaga</i> .	
	Pravilo	
	12 A	Upotreba sile za zaštitu drugih je zabranjena.
	12 B	Upotreba <i>nebojite sile</i> za zaštitu drugih (NAVESTI grupu) je dozvoljena.
	12 C	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , radi zaštite drugih (NAVESTI grupu) je dozvoljena.
	12 D	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> radi sprečavanja počinjenja <i>teškog krivičnog djela</i> protiv (NAVESTI kojih osoba) je dozvoljena.
	12 E-Z	Rezerva.

Seriya 13	Upotreba sile za samoodbranu države	
Svrha:	Regulirati upotrebu sile za samoodbranu države.	
	Pravilo	
	13 A	Upotreba sile za samoodbranu države je zabranjena.
	13 B	Upotreba <i>neubojite sile</i> za samoodbranu države (NAVESTI državu) je dozvoljena.
	13 C	Upotreba <i>neubojite sile</i> za samoodbranu države (NAVESTI državu) kada je odobri (NAVESTI ko) je dozvoljena.
	13 D	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , za samoodbranu države (NAVESTI državu) je dozvoljena.
	13 E	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , za samoodbranu države (NAVESTI državu) kada je odobri (NAVESTI ko) je dozvoljena.
	13 F-Z	Rezerva.
Serije 14-19	REZERVA	
GRUPA 20-29: IZVRŠENJE MISIJE		
Seriya 20	Upotreba sile za izvršenje misije	
Svrha:	Regulirati upotrebu sile u cilju izvršenja misije. Napomena: Ako nije riječ o oružanom sukobu, pojedine države dozvoljavaju upotrebu <i>ubojite sile</i> samo u samoodbrani.	
	Pravilo	
	20 A	Upotreba <i>neubojite sile</i> za izvršenje misije je dozvoljena.
	20 B	Upotreba <i>neubojite sile</i> u odgovoru na silu koja se koristi da bi se omelo izvršenje misije je dozvoljena.
	20 C	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , za izvršenje misije je dozvoljena.
	20 D	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , u odgovoru na silu koja se koristi da bi se omelo izvršenje misija je dozvoljena.

	20 E-Z	Rezerva.
Seriya 21	Zaštita slobode kretanja osoba	
Svrha:	Regulirati upotrebu sile za osiguranje slobode kretanja osoblja.	
	Pravilo	
	21 A	Upotreba sile da bi se spriječilo ometanje slobode kretanja osoblja <i>snaga</i> je zabranjena.
	21 B	Upotreba <i>ubojite sile</i> da bi se spriječilo ometanje slobode kretanja osoblja <i>snaga</i> je dozvoljena.
	21 C	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , da bi se spriječilo ometanje slobode osoblja <i>snaga</i> je dozvoljena.
	21 D	Upotreba sile da bi se spriječilo ometanje slobode kretanja (NAVESTI osobe) je zabranjena.
	21 E	Upotreba <i>neubojite sile</i> da bi se spriječilo ometanje slobode kretanja (NAVESTI osobe) je dozvoljena.
	21 F	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , da bi se spriječilo ometanje slobode kretanja (NAVESTI osobe) je dozvoljena.
	21 G-Z	Rezerva.
Seriya 22	Sprečavanje ometanja brodova ili letjelica	
Svrha:	Regulirati okolnosti pod kojima se sila može koristiti za sprečavanje neovlaštenog ukrcavanja ili zapljene brodova ili letjelica.	
	Pravilo	
	22 A	Upotreba sile da se spriječi neovlašteno ukrcavanje na brodove/ letjelice je zabranjena.
	22 B	Upotreba <i>neubojite sile</i> da se spriječi neovlašteno ukrcavanje (NAVESTI brod/ letjelicu) je dozvoljena.
	22 C	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , da se spriječi neovlašteno <i>ukrcavanje</i> (NAVESTI brod/ letjelicu) je dozvoljena.
	22 D-Z	Rezerva.

Seriya 23	<i>Hici upozorenja</i>	
Svrha:	Regulirati upotrebu <i>hitaca</i> upozorenja u situacijama kada nije u pitanju <i>samoodbrana</i> . Napomena: Za upotrebu drugih upozorenja osim <i>hitaca</i> upozorenja vidi Seriju 60.	
	Pravilo	
	23 A	Ispaljivanje <i>hitaca</i> upozorenja je zabranjeno.
	23 B	Ispaljivanje <i>hitaca</i> upozorenja u blizini (NAVESTI elemente) je dozvoljeno.
	23 C	Ispaljivanje <i>hitaca</i> upozorenja da bi se primoralo na poštivanje (NAVESTI kojih uputa) je dozvoljeno.
	23 D	Ispaljivanje <i>hitaca</i> upozorenja je dozvoljeno.
	23 E-Z	Rezerva.
Seriya 24	<i>Vatra za onesposobljavanje</i>	
Svrha:	Regulirati upotrebu <i>vatre za onesposobljavanje</i> .	
	Pravilo	
	24 A	Upotreba <i>vatre za onesposobljavanje</i> je zabranjena.
	24 B	Upotreba <i>vatre za onesposobljavanje</i> da bi se primoralo na poštivanje (NAVESTI kojih uputa) je dozvoljena.
	24 C	Upotreba <i>vatre za onesposobljavanje</i> je dozvoljena.
	24 D-Z	Rezerva.
Seriya 25	<i>Pretres i privođenje osoba</i>	
Svrha:	Regulirati okolnosti pod kojima se može vršiti pretres i privođenje osoba, a da se ne radi o pružanju pomoći civilnim organima i agencijama za provedbu zakona (vidi Seriju 111).	
	Pravilo	
	25 A	Pretres (NAVESTI kojih osoba) je zabranjen.
	25 B	Pretres (NAVESTI kojih osoba) u (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljen.

	25 C	Upotreba <i>nebojite sile</i> radi pretresa (NAVESTI kojih osoba) u (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljena.
	25 D	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , radi pretresa (NAVESTI kojih osoba) u (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljena.
	25 E	Upotreba <i>nebojite sile</i> radi razoružavanja (NAVESTI kojih osoba) je dozvoljena.
	25 F	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , radi razoružavanja (NAVESTI kojih osoba) je dozvoljena.
	25 G	<i>Privođenje</i> (NAVESTI kojih osoba) je zabranjeno.
	25 H	<i>Privođenje</i> (NAVESTI kojih osoba) u slučaju (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljeno.
	25 I	Upotreba <i>nebojite sile</i> radi <i>privođenja</i> (NAVESTI kojim osoba) u slučaju (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljena.
	25 J	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , radi <i>privođenja</i> (NAVESTI osobe) u (NAVESTI okolnosti) je dozvoljena.
	25 K	Upotreba <i>nebojite sile</i> radi sprečavanja bijega (NAVESTI kojih osoba) u slučaju (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljena.
	25 L	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , radi sprečavanja bijega (NAVESTI kojih osoba) u slučaju (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljena.
	25 M-Z	Rezerva.
Seriya 26	Upotreba sile za oslobađanje osoba	
Svrha:	Regulirati upotrebu sile za oslobađanje osoba.	
	Pravilo	
	26 A	Upotreba sile za oslobađanje pripadnika <i>snaga</i> iz pritvora je zabranjena.
	26 B	Upotreba <i>nebojite sile</i> za oslobađanje pripadnika <i>snaga</i> iz pritvora je dozvoljena.
	26 C	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , za oslobađanje pripadnika <i>snaga</i> iz pritvora je dozvoljena.
	26 D	Upotreba sile za oslobađanje iz pritvora (NAVESTI kojih osoba) je zabranjena.

	26 E	Upotreba <i>neubojite sile</i> za oslobađanje iz pritvora (NAVESTI kojih osoba) je dozvoljena.
	26 F	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , za oslobađanje iz pritvora (NAVESTI kojih osoba) je dozvoljena.
	26 G-Z	Rezerva.
Seriya 27	Indirektna vatra (neosmatrana indirektna vatra i osmatrana indirektna vatra)	
Svrha:	Regulirati upotrebu <i>indirektna vatre</i> . Napomene: 1. Definicije termina <i>direktna vatra</i> , <i>osmatrana indirektna vatra</i> , i <i>neosmatrana indirektna vatra</i> razlikuju se od države do države. U Aneksu D nalaze se definicije koje su općenito prihvaćene. Ako državna politika diktira drugačiju definiciju, onda tu definiciju treba objaviti u pravilima angažiranja. 2. U ovom priručniku upotreba <i>direktna vatra</i> i <i>osmatrane indirektna vatre</i> je dozvoljena, osim u slučaju ako ih neko pravilo ograničava. <i>Neosmatrana indirektna vatra</i> je zabranjena, osim ako nije dozvoljena posebnim pravilom.	
	Pravilo	
	27 A	Upotreba (NAVESTI <i>neosmatrane indirektna vatre</i> , <i>osmatrane indirektna vatre</i> ili svake <i>indirektna vatre</i>) je zabranjena u (NAVESTI situacije, npr. u naseljenom području).
	27 B	Upotreba <i>neosmatrane indirektna vatre</i> je dozvoljena (u sljedećim situacijama - NAVESTI situacije).
	27 C-Z	Rezerva.
Seriye 28 -29	Rezerva	
GRUPA 30-39: IZBOR CILJEVA U ORUŽANIM SUKOBIMA		
Seriya 30	DEJSTVA PROTIV VOJNIH CILJEVA, UKLJUČUJUĆI NEPRIJATELJSKE SNAGE	
Svrha:	Regulirati dejstva protiv vojnih ciljeva, uključujući neprijateljske snage.	
	Pravilo	
	30 A	<i>Napad na proglašene neprijateljske snage</i> i druge vojne ciljeve unutar (NAVESTI kog područja) je dozvoljen. Napomena: <i>Proglašene neprijateljske snage</i> su:

		<p>a. Borci oružanih snaga (NAVESTI koje države),</p> <p>b. Civili koji direktno učestvuju u neprijateljstvima, i/ ili</p> <p>c. (NAVESTI ostalo, npr. grupa, plovilo.)</p>
	30 B	<i>Napad</i> koji nema za cilj uništenje (NAVESTI kojeg objekta) je dozvoljen.
	30 C	<i>Napad</i> na (NAVESTI objekat) je zabranjen.
	30 D-Z	Rezerva. Napomena: Sva dejstva iz ove serije trebaju se izvoditi u skladu sa pravom oružanih sukoba. Npr. sanitetsko osoblje, vjerski službenici u oružanim snagama i osoblje izbačeno iz stroja ne mogu biti cilj <i>napada</i> . Serija 30 treba se razmatrati zajedno sa Serijom 31 –Izbor ciljeva.
Seriya 31	Identifikacija ciljeva	
Svrha:	Regulirati način na koji se cilj treba identificirati prije nego što se protiv njega upotrijebi sila	
	Pravilo	
	31 A	Identifikacija cilja mora se izvršiti vizualnim sredstvima. Napomena: U kontekstu ovog pravila, vizualna identifikacija obuhvata i sredstva za uvećanje slike, kao što su dvogledi, teleskopi i periskopi.
	31 B	Identifikacija cilja mora se vršiti vizualnim sredstvima i (NAVESTI broj i/ ili kombinaciju sljedećih sredstava): <ul style="list-style-type: none"> a. IFF - identifikacija prijateljskih ili neprijateljskih snaga, b. druga sredstva koja zahtijevaju odgovor, c. toplotna slika, d. elektro-optička sredstva, e. elektronsko presretanje signala, f. informacije podatkovnom vezom, g. pasivna akustična analiza, h. praćenje izvora i ponašanja, i. korelacija putanje leta, j. magnetni potpis, k. mjere podrške iz domena elektronskog ratovanja, l. druga sredstva za identifikaciju koja ne traže odgovor.
	31 C	Cilj se mora identificirati na sljedeći način (NAVESTI broj i/ ili kombinaciju sljedećih sredstava):

		<ul style="list-style-type: none"> a. vizualno, b. IFF - identifikacija prijateljskih illi neprijateljskih snaga, b. druga sredstva koja traže odgovor, c. toplotna slika, d. elektro-optička sredstva, e. elektronsko presretanje signala, f. informacija podatkovnom vezom, g. pasivna akustična analiza, h. praćenje izvora i ponašanja, i. korelacija putanje leta j. magnetni potpis, k. mjere podrške iz domena elektronskog ratovanja l. druga idetifikacijska sredstva koja ne traže odgovor.
	31 D	Korištenje informacije dobijene od (NAVESTI snage/izvor) za identifikaciju cilja je zabranjeno.
	31 E	Korištenje (NAVESTI sredstvo) informacije dobijene od (NAVESTI snage/ izvor) za identifikaciju cilja je dozvoljeno.
	31 F	Korištenje informacije dobijene od (NAVESTI snage/ izvor) za identifikaciju cilja je dozvoljeno
	31 G-Z	Rezerva.
Seriya 32	Neutralni	
Svrha:	Regulirati interakciju vlastitih snaga sa neutralnim	
	Pravilo	
	32 A	Ometanje aktivnosti neutralni država je zabranjeno.
	32 B	Ometanje aktivnosti neutralnih u skladu sa pravom oružanih sukoba radi (NAVESTI razlog, npr. obilazak i pregled, davanje uputa plovilu /letjelici da odmah napusti zonu operacija, itd.) je dozvoljeno.
	32 C	Izvođenje (NAVESTI operaciju) u teritorijalnim vodama ili arhipelaškim vodama ili zračnom prostoru (NAVESTI neutralne države) je zabranjeno.
	32 D-Z	Rezerva.
Seriya 33 - 39	Rezerva	
GRUPA 40-49: OPERACIJE VEZANE ZA IMOVINU		

Seriya 40	Upotreba sile za zaštitu imovine	
Svrha:	Regulirati upotrebu sile za zaštitu imovine.	
	Pravilo	
	40 A	Upotreba sile za zaštitu imovine koja pripada <i>snagama</i> je zabranjena.
	40 B	Upotreba <i>nebojite sile</i> za zaštitu imovine koja pripada <i>snagama</i> je dozvoljena.
	40 C	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , za zaštitu imovine koja pripada <i>snagama</i> je dozvoljena.
	40 D	Upotreba sile za zaštitu imovine je zabranjena.
	40 E	Upotreba <i>nebojite sile</i> za zaštitu imovine je dozvoljena.
	40 F	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , za zaštitu imovine je dozvoljena.
	40 G-Z	Rezerva.
Seriya 41	Zaštita imovine od posebnog značaja/ imovine od važnosti za misiju/ specifične imovine	
Svrha:	Regulirati upotrebu sile za zaštitu imovine od posebnog značaja/ imovine od važnosti za misiju/ ostale specifične imovine	
	Pravilo	
	41 A	Upotreba <i>nebojite sile</i> u zaštiti (NAVESTI koje) imovine je dozvoljena.
	41 B	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , u zaštiti (NAVESTI koje imovine) je dozvoljena.
	41 C-Z	Rezerva.
Seriya 42	Inspekcija, zapljena i uništavanje imovine	
Svrha:	Regulirati okolnosti pod kojima se može vršiti inspekcija, zapljena ili uništavanje imovine.	
	Pravilo	
	42 A	Inspekcija (NAVESTI koje imovine) je zabranjena.
	42 B	Inspekcija (NAVESTI koje imovine) u (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljena.

	42 C	Upotreba <i>neubojite sile</i> radi inspekcije (NAVESTI koje imovine) u (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljena.
	42 D	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , radi inspekcije (NAVESTI koje imovine) u (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljena.
	42 E	Zapljena (NAVESTI koje imovine) je zabranjena.
	42 F	Zapljena (NAVESTI koje imovine) u (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljena.
	42 G	Upotreba <i>neubojite sile</i> radi zapljene (NAVESTI koje imovine) u (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljena.
	42 H	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , radi zapljene (NAVESTI koje imovine) u (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljena.
	42 I	Upotreba sile radi povrata imovine nakon njene zapljene je zabranjena.
	42 J	Upotreba <i>neubojite sile</i> radi povrata imovine koja pripada <i>snagama</i> nakon njene zapljene je dozvoljena.
	42 K	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , radi povrata imovine koja pripada <i>snagama</i> nakon njene zapljene je dozvoljena.
	42 L	Upotreba <i>neubojite sile</i> radi povrata imovine (NAVESTI koje imovine) je dozvoljena.
	42 M	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , radi povrata imovine (NAVESTI koje imovine) je dozvoljena.
	42 N	Uništavanje (NAVESTI koje imovine) je zabranjeno.
	42 O	Uništavanje (NAVESTI koje imovine) u (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljeno.
	42 P-Z	Rezerva.
Serijski broj	43 - 49	Rezerva
GRUPA 50-59: GEOGRAFSKO POZICIONIRANJE		
Series 50	Geografsko pozicioniranje jedinica snaga i prekogranični upadi	
Svrha:	Regulirati položaj jedinica <i>Snaga</i> u odnosu na teritorij, pomorske zone ili zračni prostor drugih.	

	Napomena: Osim u mjeri u kojoj pravila navedena u Seriji 58 isključuju, ograničavaju, mijenjaju ili proširuju ovo pravilo, jedinice <i>snaga</i> uživaju pravo slobode plovidbe i preleta u skladu sa međunarodnim pravom (vidi Dio V, stav 19).	
	Pravilo	
	50 A	Ulazak u (NAVESTI koje područje) (NAVEST državu ili područje) je zabranjeno.
	50 B	Približavanje iznad (NAVESTI udaljenost/domet) (NAVESTI područje) je zabranjeno.
	50 C	Ulazak u (NAVESTI koje područje) osim pod sljedećim okolnostima (NAVESTI npr. radi tranzitnog prolaska, više sile ili nesreće, <i>pružanja pomoći</i> , u <i>samoodbrani</i> , itd.) je zabranjen.
	50 D	Ulazak u (NAVESTI područje) radi (NAVESTI svrhu ili zadatak, npr. neškodljivog prolaza, tranzitnog prolaza, prolaza arhipelaškim vodama, prolaza radi pružanja pomoći, potrage i spašavanja, operacija evakuacije neboraca) je dozvoljen.
	50 E	Ulazak u (NAVESTI područje) je dozvoljen.
	50 F-Z	Rezerva.
Seriya 51	Kopneno izviđanje	
Svrha:	Regulirati vršenje kopnenog izviđanja.	
	Pravilo	
	51 A	Vršenje kopnenog izviđanja u (NAVESTI područje) je zabranjeno.
	51 B	Vršenje kopnenog izviđanja u (NAVESTI područje) je dozvoljeno.
	51 C-Z	Rezerva.
Seriya 52	Zračno izviđanje	
Svrha:	Regulirati vršenje zračnog izviđanja	
	Pravilo	
	52 A	Zračno izviđanje iznad (NAVESTI područje) je zabranjeno.

	52 B	Zračno izviđanje protiv (NAVESTI kojih snaga) je zabranjeno.
	52 C	Zračno izviđanje na visinama ispod (NAVESTI nadmorsku visinu iznad tla) protiv (NAVESTI kojih snaga/ područje) je zabranjeno.
	52 D	Zračno izviđanje protiv (NAVESTI kojih snaga) je dozvoljeno.
	52 E	Zračno izviđanje iznad (NAVESTI kog područja) je dozvoljeno.
	52 F	Zračno izviđanje je dozvoljeno.
	52 G-Z	Rezerva.
Seriya 53	Relativno pozicioniranje jedinica <i>Snaga</i>	
Svrha:	Regulirati položaj jedinica <i>snaga</i> u odnosu na druge snage i sredstva.	
	Pravilo	
	53 A	Prilaz bliži od (NAVESTI udaljenost/ domet) u odnosu na (NAVESTI snage/ kontakt od interesa) je zabranjen.
	53 B	Približavanje (NAVESTI kojim snagama/ objektu interesa) do (NAVESTI do koje udaljenosti) radi (NAVESTI zbog koje svrhe, npr. utvrđivanje identiteta) je dozvoljeno.
	53 C	Približavanje (NAVESTI kojim snagama/ objektu interesa) do (NAVESTI do koje udaljenosti) je dozvoljeno.
	53 D	Neometani pristup (NAVESTI kojih snaga/ objekta interesa) je dozvoljen.
	53 E-Z	Rezerva.
Seriya 54	Izvođenje vježbi u prisustvu potencijalnog neprijatelja	
Svrha:	Regulirati izvođenje vježbi u prisustvu potencijalnog neprijatelja. Napomena: Iako je izvođenje vježbi zakonita aktivnost, takva aktivnost u prisustvu potencijalnog neprijatelja može se smatrati provokacijom.	
	Pravilo	
	54 A	Izvođenje vježbi u prisustvu (NAVESTI kojih) jedinica je zabranjeno.
	54 B	Izvođenje (NAVESTI kakvih) vježbi u prisustvu (NAVESTI kojih) jedinica je dozvoljeno.

	54 C	Okretanje oružja prema (NAVESTI) je zabranjeno.
	54 D	Okretanje oružja prema (NAVESTI) je dozvoljeno.
	54 E-Z	Rezerva.
Seriya 55	Skretanje s pravca ili promjena kursa	
Svrha:	Regulirati nametanje promjene pravca ili kursa.	
	Pravilo	
	55 A	Narediti skretanje s pravca ili promjenu kursa je zabranjeno.
	55 B	Savjetovati (NAVESTI osobe/objekte) na kopnu da izbjegavaju (NAVESTI koja) područja je dozvoljeno.
	55 C	Savjetovati (NAVESTI koje) letjelice da izbjegavaju (NAVESTI koja) područja je dozvoljeno.
	55 D	Savjetovati (NAVESTI koja) plovila da izbjegavaju (NAVESTI koja) područja je dozvoljeno.
	55 E	Narediti (NAVESTI kojim osobama/objektima) na kopnu skretanje s pravca radi (NAVESTI razlog) je dozvoljeno.
	55 F	Narediti skretanje s kursa (NAVESTI kojoj) letjelice radi (NAVESTI kojeg razloga) je dozvoljeno.
	55 G	Narediti skretanje s kursa (NAVESTI kojem) plovila radi (NAVESTI razlog) je dozvoljeno.
	55 H	Narediti skretanje s kursa i izdati druge upute plovilima koja se sumnjice da krše rezoluciju Vijeća sigurnosti UN-a (NAVESTI koju) je dozvoljeno.
	55 I	Upotrijebiti (NAVESTI koju aktivnost) radi primoravanja na poštivanje (NAVESTI uputu za skretanje s pravca/promjenu kursa) je dozvoljeno.
	55 J	Upotreba <i>neubojite sile</i> radi primoravanja na poštivanje (NAVESTI uputu za skretanje s pravca/promjenu kursa) je dozvoljena.
	55 K	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , radi primoravanja na poštivanje (NAVESTI uputu za promjenu pravca/skretanje s kursa) je dozvoljena.
	55 L-Z	Rezerva.
Seriya 56	Korištenje prepreka i barijera	

Svrha:	Regulirati upotrebu prepreka i barijera.	
	Pravilo	
	56 A	Upotreba prepreka i barijera je zabranjena.
	56 B	Upotreba neeksplozivnih prepreka i barijera u (NAVESTI okolnosti) je dozvoljena.
	56 C	Upotreba <i>protuterorističkih prepreka upozorenja</i> je zabranjena.
	56 D	Upotreba <i>protuterorističkih prepreka upozorenja</i> u (NAVESTI okolnosti/ lokaciju) je dozvoljena.
	56 E-Z	Rezerva.
Seriya 57	Zone	
Svrha:	Regulirati provedbene mehanizme za zone proglašene na kopnu, moru i u zraku.	
	Pravilo	
	57 A	Upotreba <i>neubojite sile</i> protiv (NAVESTI kojih jedinica) koje bez dozvole ulaze u (NAVESTI koje područje) zbog (NAVESTI razlog, npr. izvidanje) je dozvoljena.
	57 B	Upotreba <i>neubojite sile</i> unutar (NAVESTI kojeg područja) radi razoružavanja (NAVESTI grupe ili pojedince) je dozvoljena.
	57 C	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , u (NAVESTI područje) radi razoružavanja (NAVESTI kojih grupa ili pojedinaca) je dozvoljena.
	57 D	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , protiv (NAVESTI kojih jedinica) koje bez dozvole ulaze u (NAVESTI područje) je dozvoljena.
	57 E	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , protiv (NAVESTI kojih jedinica) koje uđu u (NAVESTI područje) i ne napuste ga nakon upozorenja je dozvoljena.
	57 F-Z	Rezerva.
Seriya 58	Sloboda plovidbe	
Svrha:	Regulirati pravo uživanja slobode plovidbe. Napomena: Ova pravo moguće je uživati samo uz dužno poštovanje legitimnih prava pribrežne države u datoj zoni. Osim ako nije drugačije navedeno, ovo pravilo dozvoljava	

	uživanje standardnih prava u onim <i>međunarodnim vodama</i> koje su predmet pretjeranih zahtjeva – i u geografskom smislu (npr. zahtjev za pretjerano ravnom polaznom crtom) i u smislu nadležnosti (npr. nadležnost nad vanjskim morskim pojasom ili u ekskluzivnoj ekonomskoj zoni).	
	Pravilo	
	58 A	Ostvarivati pravo slobode plovidbe u (NAVESTI sigurnu zonu na koju se čini zahtjev ili drugu vrstu pretjeranog zahtjeva) (NAVESTI koje države /država) je zabranjeno.
	58 B	Ostvarivati pravo slobode plovidbe u (NAVESTI sigurnu zonu na koju se čini zahtjev ili drugu vrstu pretjeranog zahtjeva) u (NAVESTI državu /države) je dozvoljeno.
	58 C	Ostvarivati pravo slobode plovidbe u vanjskom morskom pojasu i ekskluzivnoj ekonomskoj zoni (NAVESTI koje države /država) je dozvoljeno.
	58 D-Z	Rezerva .
Seriya 59	Rezerva	
GRUPA 60-69: UPOZORENJE, UZNEMIRAVANJE, PRAĆENJE, OSVJETLJAVANJE		
Seriya 60	Upozorenja	
Svrha:	Regulirati upotrebu upozorenja. Napomena: Za upotrebu <i>hitaca upozorenja</i> vrati se na Seriju 23 – <i>Hici upozorenja</i> . Ništa u ovoj Seriji ne zabranjuje pojedincu / vozilu/ plovilu ili letjelici da komunicira ili koristi <i>upozoravajući signal</i> .	
	Pravilo	
	60 A	Upotreba upozorenja je zabranjena.
	60 B	Upotreba upozorenja je dozvoljena.
	60 C	Upotreba (NAVESTI kojih upozorenja) prema (NAVESTI kojim elementima) je dozvoljena.
	60 D	Pobuđivanje radara za kontrolu vatre kao sredstva upozorenja je dozvoljeno.
	60 E-Z	Rezerva.
Seriya 61	Uznemiravanje	

Svrha :	Regulirati uznemiravanja. Napomena: U slučaju i najmanje sumnje u u vezi definicije ovog izraza treba sastaviti preciznu definiciju.	
	Pravilo	
	61 A	Uznemiravanje je zabranjeno.
	61 B	Uznemiravanje koje za posljedicu nema fizičku štetu je dozvoljeno.
	61 C	Uznemiravanje koje za posljedicu može imati fizičku štetu je zabranjeno.
	61 D	Uznemiravanje koje za posljedicu može imati fizičku štetu je dozvoljeno.
	61 E	Uznemiravanje koje je po mjeri ili načinu slično uznemiravanju kojem su izloženi elementi ili jedinice <i>snaga</i> je dozvoljeno.
	61 F-Z	Rezerva.
Seriya 62	<i>Praćenje, izviđanje i obilježavanje</i>	
Svrha:	Regulirati ili ograničiti <i>praćenje, izviđanje ili obilježavanje</i>	
	Pravilo	
	62 A	<i>Praćenje</i> je zabranjeno.
	62 B	<i>Praćenje</i> (NAVESTI kojih) snaga je dozvoljeno.
	62 C	<i>Obilježavanje</i> je zabranjeno.
	62 D	<i>Obilježavanje</i> (NAVESTI kojih) snaga je dozvoljeno.
	62 E	Vršenje izviđanja je dozvoljeno.
	62 F-Z	Rezerva.
Seriya 63	Senzori i osvjetljavanje	
Svrha:	Regulirati upotrebu senzora i sredstava za osvjetljavanje. Napomena: Voditi računa da se komandni most, kabina ili pilotska kabina ne osvijetle tako da zaslijepe osobu koja upravlja plovilom, vozilom ili letjelicom.	
	Pravilo	

	63 A	Osvjetljavanje je zabranjeno.
	63 B	Osvjetljavanje (NAVESTI) (NAVESTI kojim sredstvima) je dozvoljeno.
	63 C	Upotreba laserskih označivača u (NAVESTI u kojim okolnostima) je dozvoljena.
	63 D	Upotreba laserskih sredstava za određivanje udaljenosti mete (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljena. Napomena: Upotreba laserskih nišanskih sistema za namjerno izazivanje sljepila je protivzakonita.
	63 E	Pobuđivanje radara za kontrolu vatre prema (NAVESTI) je dozvoljeno.
	63 F	Upotreba svih osvjetljivača i sistema za osvjetljavanje je dozvoljena.
	63 G	Upotreba aktivnih senzora je zabranjena.
	63 H	Upotreba aktivnih senzora je dozvoljena.
	63 I	Dozvoljena je neograničena upotreba senzora.
	63 J-Z	Rezerva.
Seriya 64-69	Rezerva	
GRUPA 70-79: NOŠENJE ORUŽJA		
Seriya 70	Ovlaštenje za nošenje oružja	
Svrha:	Regulirati nošenje oružja.	
	Pravilo	
	70 A	Pripadnicima <i>snaga</i> zabranjeno je nositi oružje.
	70 B	Pripadnicima <i>snaga</i> zabranjeno je nositi oružje u (NAVESTI lokaciju).
	70 C	Pripadnicima <i>snaga</i> dozvoljeno je nositi oružje u (NAVESTI lokaciju).
	70 D	Pripadnicima <i>snaga</i> dozvoljeno je nositi (NAVESTI vrstu oružja, npr. oruđa koje opslužuje posada) u (NAVESTI područje).
	70 E	Nošenje oružja, osim u (NAVESTI lokaciju) je dozvoljeno. Napomena: Pravilo 70E se koristi kada pripadnici <i>snaga</i>

		imaju dozvolu za nošenje oružja u području operacija, ali ne mogu nositi oružje na mjestima kao što je blizina velikih gradova, u zgradama državnih institucija <i>zemlje domaćina</i> , itd.
	70 F	Pripadnicima <i>snaga</i> je dozvoljeno nositi oružje.
	70 G-Z	Rezerva.
Seriya 71 -79	Rezerva	
GRUPA 80-89: MINE, KASETNA MUNICIJA I MINE IZNENADENJA		
Napomena: U pojedinim državama sporazumi i državne politike sa kriterijima striktnijim od onih koje zahtijeva međunarodno običajno pravo ograničavaju upotrebu ove vrste naoružanja.		
Seriya 80	Upotreba mina	
Svrha:	Regulirati upotrebu mina (uključujući <i>protivpješadijske mine</i>).	
	Pravilo	
	80 A	Upotreba mina (uključujući <i>protivpješadijske mine</i>) je zabranjena.
	80 B	Upotreba <i>protivpješadijskih mina</i> je zabranjena.
	80 C	Upotreba površinskih protivtransportnih mina u (NAVESTI područje) je dozvoljena.
	80 D	Upotreba skrivenih protivtransportnih mina u (NAVESTI područje) je dozvoljena.
	80 E	Upotreba mina (uključujući <i>protivpješadijske mine</i>) u (NAVESTI pod kojim okolnostima) je dozvoljena.
	80 F	Upotreba mina dirigitiranog dejstva je dozvoljena.
	80 G	Upotreba mina (osim <i>protivpješadijskih mina</i>) u (NAVESTI okolnosti) je dozvoljena.
	80 H	Upotreba mina (osim <i>protivpješadijskih mina</i>) je dozvoljena.
	80 I	Upotreba <i>mina</i> (uključujući <i>protivpješadijske mine</i>) je dozvoljena.
	80 J-Z	Rezerva.
Seriya 81	Upotreba kasetne municije	
Svrha:	Regulirati upotrebu <i>kasetne municije</i> .	

	Rule	
	81 A	Upotreba <i>kasetne municije</i> je zabranjena.
	81 B	Upotreba <i>kasetne municije</i> protiv (NAVESTI ciljeve) je dozvoljena.
	81 C	Upotreba <i>kasetne municije</i> u (NAVESTI područje) je dozvoljena.
	81 D-Z	Rezerva.
Seriya 82	Korištenje mina iznenađenja	
Svrha:	Regulirati upotrebu mina iznenađenja.	
	Pravilo	
	82 A	Upotreba mina iznenađenja je zabranjena.
	82 B	Upotreba fugasna mina iznenađenja je zabranjena.
	82 C	Upotreba fugasnih mina iznenađenja u (NAVESTI okolnosti) je dozvoljena.
	82 D	Upotreba fugasnih mina iznenađenja protiv (NAVESTI ciljeve) je dozvoljena.
	82 E-Z	Rezerva.
Seriya 83-89	Rezerva	
GRUPA 90-99: POMORSKE OPERACIJE		
Seriya 90	Provedba pomorskog prava	
Svrha:	Regulirati upotrebu sile u operacijama provedbe pomorskog prava u vlastitim pomorskim zonama ili, uz odgovarajuće ovlaštenje, u pomorskim zonama drugih država.	
	Pravilo	
	90 A	Upotreba <i>neubojite sile</i> za provedbu pravnih sporazuma vezanih za eksploataciju prirodnih resursa i relevantnih državnih zakona u vezi ekskluzivne ekonomske zone i epikontinentalnog pojasa je dozvoljena.
	90 B	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , za provedbu pravnih sporazuma vezanih za eksploataciju prirodnih resursa i relevantnog krivičnog zakona u vezi ekskluzivne ekonomske zone i epikontinentalnog pojasa je dozvoljena.

	90 C	Upotreba <i>nebojite sile</i> za provedbu fiskalnih, imigracijskih, sanitetskih i carinskih pravnih režima i relevantnih državnih zakona u vanjskom morskom pojasu je dozvoljena.
	90 D	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , za provedbu fiskalnih, imigracijskih, sanitetskih i carinskih pravnih režima i relevantnih državnih zakona u vanjskom morskom pojasu je dozvoljena.
	90 E	Upotreba <i>nebojite sile</i> za potrebe hitnog gonjenja je dozvoljena.
	90 F	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> za potrebe hitnog gonjenja je dozvoljena.
	90 G	Upotreba <i>nebojite sile</i> da se zaustavi škodljivi prolazak teritorijalnim morem je dozvoljena.
	90 H	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , da se zaustavi škodljivi prolazak teritorijalnim morem je dozvoljena.
	90 I	Upotreba <i>nebojite sile</i> radi provedbe zakona u <i>teritorijalnim vodama</i> je dozvoljena.
	90 J	Upotreba sile do, uključujući i <i>ubojitu silu</i> radi provođenja zakona u <i>teritorijalnim vodama</i> je dozvoljena.
	90 K-Z	Rezerva.
Seriya 91	Kontakt s podmornicama	
Svrha:	Regulirati interakciju jedinica <i>snaga</i> s podmornicama Napomena: Upotreba <i>ubojite sile</i> protiv podmornica dozvoljena je u skladu sa Grupom 10-19 (<i>samoodbrana</i>) ili pravilom 30A (oružani sukob).	
	Pravilo	
	91 A	(NAVESTI aktivnost) protiv (NAVESTI) podmornice (NAVESTI u kojem područje ili okolnostima) je zabranjeno.
	91 B	Kontinuirano praćenje (NAVESTI) podmornice pomoću (NAVESTI) kojeg sredstva, npr. pasivnog/aktivnog sonara, magnetne detekcije anomalija, hidroakustične plutače) je dozvoljeno.
	91 C	Upotreba upozorenja kako bi se (NAVESTI) podmornicu navelo da (NAVESTI rezultat, npr. izroni na površinu, napusti područje) (NAVESTI pod kojim okolnostima, npr. kada se locira unutar xxx udaljenosti od vlastitih snaga) je dozvoljena.

	91 D	Upotreba <i>nebojite sile</i> kako bi se (NAVESTI) podmornicu navelo da (NAVESTI rezultat, npr. izroni na površinu, napusti područje) (NAVESTI pod kojim okolnostima, npr. kada se ločira unutar xxx udaljenosti od vlastitih snaga) je dozvoljena.
	91 E	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , kako bi se (NAVESTI) podmornicu navelo da (NAVESTI rezultat, npr. izroni na površinu, napusti područje) (NAVESTI pod kojim okolnostima, npr. kada se ločira unutar xxx udaljenosti od vlastitih snaga) je dozvoljena.
	91 F	Upotreba upozorenja kako bi se (NAVESTI) podmornicu navelo da (NAVESTI rezultat, npr. izroni na površinu, napusti područja) je dozvoljena.
	91 G	Upotreba <i>nebojite sile</i> kako bi se (NAVESTI) podmornicu navelo da (NAVESTI rezultat, npr. izroni na površinu, napusti područje) je dozvoljena.
	91 H	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , kako bi se (NAVESTI) podmornicu navelo da (NAVESTI rezultat, npr. izroni na površinu, napusti područja) je dozvoljena.
	91 I-Z	Rezerva.
Seriya 92	Podvodne mine	
Svrha:	Regulirati upotrebu i odgovor na <i>podvodne mine</i> .	
	Pravilo	
	92 A	Upotreba <i>podvodnih mina</i> je zabranjena.
	92 B	Upotreba <i>naoružanih podvodnih mina</i> u (NAVESTI područje) u (NAVESTI okolnosti) je dozvoljena.
	92 C	Upotreba <i>navođenih podvodnih mina</i> u (NAVESTI područje) u (NAVESTI okolnosti) je dozvoljena.
	92 D	Zaustavljanje, <i>ukrcavanje na</i> i pretres (NAVESTI kojih plovila) u (NAVESTI kojem području) kada postoji opravdana sumnja da prevoze ili postavljaju <i>podvodne mine</i> su dozvoljeni.
	92 E	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , protiv (NAVESTI kojih plovila) koja učestvuju u (NAVESTI kojoj aktivnosti) u (NAVESTI kojem području) je dozvoljena.
	92 F	Uklanjanje, čišćenje ili neutralizacija <i>podvodnih mina</i> u (NAVESTI kojem području) je dozvoljena.

	92 G-Z	Rezerva.
Seriya 93	Ukrcavanja	
Svrha:	Regulirati ukrcavanja na brodove. Napomene: 1. Vidi Seriju 23 <i>Hici upozorenja</i> i Seriju 24 <i>Vatra za onesposobljavanje</i> . 2. Međunarodno pravo priznaje niz pravnih osnova koji omogućuju da se sa ratnog broda izvrši ukrcaj na neki drugi brod. Pitanje da li se <i>ukrcaj</i> vrši uz saglasnost, bez saglasnosti ili uz protivljenje je, pak, odvojeno pitanje. Npr., kapetan trgovačkog broda može se suprotstaviti ukrcaju sa ratnog broda na svoj brod, iako je riječ o zakonitom <i>ukrcavanju</i> . 3. <i>Ukrcaj uz saglasnost, bez saglasnosti i uz protivljenje</i> moraju biti odobreni posebnim pravilima.	
	Pravilo	
	93 A	<i>Ukrcavanje na brodove je zabranjeno.</i>
	93 B	<i>Ukrcavanje uz saglasnost na (NAVESTI na koje brodove) je dozvoljeno.</i>
	93 C	<i>Ukrcavanje uz saglasnost na (NAVESTI koje brodove) u slučaju kad postoji opravdana sumnja da taj brod (NAVESTI da je, npr., umiješan u piratstvo, trgovinu robljem, ne pripada niti jednoj državi ili je brod iz iste države kao i ratni brod, ali odbija pokazati zastavu, ili učestvuje u nezakonitom emitiranju) je dozvoljeno.</i>
	93 D	<i>Ukrcavanje uz saglasnost na (NAVESTI koje brodove) u skladu sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a (NAVESTI) je dozvoljeno.</i>
	93 E	<i>Ukrcavanje bez saglasnosti na (NAVESTI koje brodove) je dozvoljeno</i>
	93 F	<i>Ukrcavanje bez saglasnosti na (NAVESTI koje brodove) u slučaju kad postoji opravdana sumnja da taj brod (NAVESTI da je, npr., umiješan u piratstvo, trgovinu robljem, ne pripada niti jednoj državi ili je brod iz iste države kao i ratni brod, ali odbija pokazati zastavu, ili učestvuje u nezakonitom emitiranju) je dozvoljeno.</i>
	93 G	<i>Ukrcavanje bez saglasnost na (NAVESTI koje brodove) u skladu sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a (NAVESTI) je dozvoljeno.</i>
	93 H	<i>Ukrcavanje uz protivljenje na (NAVESTI koje brodove) je zabranjeno.</i>
	93 I	<i>Ukrcavanje uz protivljenje na (NAVESTI koje brodove) u slučaju kad postoji opravdana sumnja da taj brod (NAVESTI da je, npr., umiješan u piratstvo, trgovinu robljem, ne pripada niti jednoj državi ili je brod iz iste države kao i ratni brod, ali odbija pokazati zastavu, ili učestvuje u nezakonitom emitiranju) je dozvoljeno.</i>

		.
	93 J-Z	Rezerva.
Seriya 94	Suzbijanje <i>piratstva</i>	
Svrha:	Regulirati upotrebu sile za suzbijanje <i>piratstva</i> . Napomene: 1. Vidi stav 2.2, Apendiks 2 Aneksa A radi smjernica za izradu pravila angažiranja za pomorske operacije. 2. Za zaštitu pojedinaca od piratskih napada vidi Seriju 12 – Upotreba sile za zaštitu drugih. 3. Za pravila za izvršenje misije u borbi protiv piratstva vidi Grupu 20-29: Izvršenje misije.	
	Pravilo	
	94 A	Upotreba <i>neubojite sile</i> je dozvoljena u suzbijanju <i>piratstva</i> u sljedećim situacijama: (NAVESTI situacije)
	94 B	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , je dozvoljena u suzbijanju <i>piratstva</i> u sljedećim situacijama: (NAVESTI situacije).
	94 C	Nastavak gonjenja piratskog broda u bijegu ili piratske letjelice koja ulazi u teritorijalno more, arhipelaške vode ili zračni prostor pribrežne države je dozvoljeno. Napomena: Treba učiniti sve da se dobije saglasnost pribrežne države prije nastavka gonjenja.
	94 D	Nastavak gonjenja piratskog broda u bijegu ili piratske letjelice koja ulazi u teritorijalno more, arhipelaške vode ili zračni prostor pribrežne države je dozvoljeno. Napomena: Treba učiniti sve da se dobije saglasnost pribrežne države prije nastavka gonjenja
	94 E	Nastavak gonjenja piratskog broda u bijegu ili piratske letjelice koja ulazi u teritorijalno more, arhipelaške vode ili zračni prostor pribrežne države je zabranjeno.
	94F	Uništavanje piratske opreme, uključujući (NAVESTI opremu) je dozvoljeno.
	94 G-Z	Rezerva.

Seriya 95 -99	Rezerva	
GRUPA 100-109: ZRAČNE OPERACIJE		
Seriya 100	Upotreba projektila zrak-zemlja	
Svrha:	Regulirati upotrebu projektila zrak-zemlja.	
	Pravilo	
	100 A	Upotreba projektila zrak-zemlja je zabranjena.
	100 B	Upotreba nenavodjenih projektila zrak-zemlja je zabranjena.
	100 C	Upotreba nenavodjenih projektila zrak-zemlja u (NAVESTI u kojim područjima) je zabranjena.
	100 D	Upotreba precizno navodjenih projektila zrak-zemlja (NAVESTI u kojim područjima) je dozvoljena.
	100 E	Upotreba projektila zrak-zemlja protiv (NAVESTI kojih ciljeva) je dozvoljena.
	100 F-Z	Rezerva.
Seriya 101	Upotreba projektila zrak-podvodni cilj	
Svrha:	Regulirati upotrebu projektila zrak-podvodni cilj	
	Pravilo	
	101 A	Upotreba projektila zrak-podvodni cilj je zabranjena.
	101 B	Upotreba projektila zrak-podvodni cilj protiv ciljeva koji pripadaju (NAVESTI kojim snagama) je dozvoljena.
	101 C	Upotreba projektila zrak-podvodni cilj u (NAVESTI kojim područjima) je dozvoljena.
	101 D-Z	Rezerva .
Seriya 102	Dejstva zrak-zrak	
Svrha:	Regulirati upotrebu projektila zrak-zrak	
	Pravilo	

	102 A	Upotreba BVR projektila zrak-zrak je zabranjena.
	102 B	Upotreba BVR projektila zrak-zrak protiv neprijateljskih letjelica je dozvoljena.
	102 C-Z	Rezerva.
Seriya 103 - 109	Spare	
GRUPA 110-119: POMOĆ CIVILNIM ORGANIMA		
Seriya 110	Upotreba sile u pružanju pomoći civilnim vlastima, uključujući provedbu zakona	
Svrha:	Regulirati upotrebu sile u podršci civilnim organima.	
	Pravilo	
	110 A	Pružanje pomoći u provedbi zakona (NAVESTI kojim civilnim organima vlasti) je zabranjeno.
	110 B	U nedostatku civilnih organa za provedbu zakona, upotreba <i>neubojite sile</i> radi sprečavanja vršenja zločina nad (NAVEDI kojim osobama i/ili imovini) je dozvoljena.
	110 C	Upotreba <i>neubojite sile</i> radi sprečavanja vršenja zločina nad (NAVEDI kojim osobama i/ili imovinu) je dozvoljena.
	110 D	U nedostatku civilnih organa za provedbu zakona, upotreba sile do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , radi sprečavanja vršenja <i>teškog krivičnog djela</i> je dozvoljena..
	110 E	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , radi sprečavanja vršenja <i>teškog krivičnog djela</i> je dozvoljena.
	110 F	Upotreba sile, do i uključujući i <i>ubojitu silu</i> , radi sprečavanja vršenja zločina nad (NAVESTI kojim) imovinom je dozvoljena.
	110 G-Z	Rezerva
Seriya 111	Pretres, privođenje i zadržavanje osoba	
Svrha:	Regulirati pretres, <i>privođenje</i> i/ili zadržavanje osoba u operacijama provedbe zakona. Napomena: Za pretres i <i>privođenje</i> osoba u operacijama koje nisu operacije provedbe zakona, vidi Seriju 25 – Pretres i <i>privođenje</i> osoba.	
	Pravilo	

	111 A	Pretres (NAVESTI kojih osoba) nije dozvoljen.
	111 B	Pretres (NAVESTI kojih osoba) u slučaju (NAVESTI kojih okolnosti) je dozvoljen.
	111 C	Upotreba <i>neubojite sile</i> zbog pretresa (NAVESTI kojih osoba) u slučaju (NAVESTI kojih okolnosti) je dozvoljena.
	111 D	<i>Privođenje ili zadržavanje nije dozvoljeno.</i>
	111 E	<i>Privođenje</i> osoba za koje je ustanovljeno da su počinile ozbiljno djelo je dozvoljeno.
	111 F	<i>Privođenje osoba uhvaćenih pri pokušaju izvršenja nekog djela je dozvoljeno.</i>
	111 G	<i>Privođenje osoba uhvaćenih u pokušaju bijega zbog nekog izvršenog teškog djela je dozvoljeno.</i>
	111 H	Zadržavanje osoba za koje je utvrđeno da su počinile djelo je dozvoljeno.
	111 I	Zadržavanje osoba za koje je utvrđeno da su počinile neko djelo je dozvoljeno.
	111 J	Zadržavanje osoba za koje postoji opravdana sumnja da se spremaju počiniti <i>neko teško djelo</i> je dozvoljeno.
	111 K	Zadržavanje osoba za koje se opravdano sumanja da se spremaju počiniti neko djelo je dozvoljeno.
	111 L	Zadržavanje osoba za koje se opravdano sumanja da su počinile <i>neko ozbiljno djelo</i> je dozvoljeno.
	111 M	Zadržavanje osoba za koje se opravdano sumnja da su počinile neko djelo je dozvoljeno.
	111 N-Z	Rezerva
Seriya 112	Postupanje sa pritvorenicima i zatvorenicima	
Svrha:	Regulirati postupke koji se poduzimaju prema osobama privedenim ili zadržanim tj. zatvorenim u toku operacija provedbe zakona. Napomena: Za <i>privođenje</i> osoba u operacijama nevezanim za provedbu zakona, vidi Seriju 25 - Pretres i privođenje osoba.	
	Pravilo	
	112 A	Korištenje neubojite sile za pretres privedene ili zatvorene osobe u cilju pronalazjenja oružja ili drugih sredstava koja bi mogla predstavljati prijetnju bilo

		kojoj drugoj osobi je dozvoljeno.
	112 B	Korištenje <i>neubojite</i> sile za razoružanje (NAVESTI kojih osoba) je dozvoljeno.
	112 C	Korištenje (NAVESTI vrstu sredstva, tj. lisice) protiv (NAVESTI kojih osoba) je dozvoljeno.
	112 D	Korištenje <i>neubojite</i> sile za sprečavanje bijega (NAVESTI kojih osoba) je dozvoljeno.
	112 E	Korištenje sile, do i uključujući <i>ubojitu silu</i> , za sprečavanje bijega (NAVESTI kojih osoba) je dozvoljeno.
	112 F-Z	Rezerva
Seriya 113-119	Rezerva	
Seriya 120	Kontrola masa i javnih nereda	
Svrha:	Regulirati korištenje sile u kontroli javnih nereda	
	Pravilo	
	120 A	Korištenje sile za kontrolu javnih nereda je zabranjeno.
	120 B	Korištenje <i>neubojite sile</i> za kontrolu javnih nereda u slučaju (NAVESTI kojih okolnosti) je dozvoljeno.
	120 C	Korištenje sile, do i uključujući <i>ubojitu silu</i> , za kontrolu nereda dozvoljeno je u sljedećim okolnostima (NAVESTI okolnosti).
	120 D-Z	Rezerva
Seriya 121	Agensi za kontrolu nereda	
Svrha:	Regulirati upotrebu agensa za kontrolu nereda.	
	Pravilo	
	121 A	Korištenje (NAVESTI sve relevantne agense za kontrolu nereda) je zabranjeno u slučaju (NAVESTI kojih okolnosti).
	121 B	Korištenje (NAVESTI kojih agensa) dozvoljeno je u slučaju (NAVESTI kojih okolnosti).
	121 C-Z	Rezerva

Seriya 122	Sredstva za kontrolu nereda/vodeni topovi	
Svrha:	Regulirati korištenje sredstava za kontrolu nereda i korištenje vodenih topova	
	Pravilo	
	122 A	Korištenje sredstava za kontrolu nereda je zabranjeno.
	122 B	Korištenje sredstava za kontrolu nereda je dozvoljeno.
	122 C	Korištenje (NAVESTI sredstva za kontrolu nereda, npr. plastični meci, beanbag meci, itd.) je dozvoljeno.
	122 D	Korištenje vodenih topova je zabranjeno.
	122 E	Korištenje vodenih topova je dozvoljeno.
	122 F-Z	Rezerva
Seriya 123-129	Rezerva	
GRUPA 130-139: INFORMATIVNE OPERACIJE		
Seriya 130	Mjere elektronskog ratovanja	
Svrha:	Regulirati korištenje <i>mjera elektronskog ratovanja</i>	
	Pravilo	
	130 A	Korištenje <i>mjera elektronskog ratovanja</i> je zabranjeno.
	130 B	Korištenje (NAVESTI kojih <i>mjera elektronskog ratovanja</i>) protiv (NAVESTI koga) je dozvoljeno.
	130 C	Korištenje <i>mjera elektronskog ratovanja</i> je dozvoljeno.
	130 D-Z	Rezerva
Seriya 131	Mrežne operacije (obuhvataju <i>mrežni napad, mrežnu odbranu i druge slične operacije koje omogućavaju eksploataciju kompjuterskih mreža</i>).	
Svrha:	Regulirati izvođenje <i>mrežnih operacija</i>	
	Pravilo	

	131 A	<i>Napadi na kompjuterske mreže nisu dozvoljeni.</i>
	131 B	Ako ih je odobrio (NAVESTI), <i>napadi na kompjuterske mreže</i> u cilju (NAVESTI efekat, tj. uništenje, podriivanje, prekid, uskraćivanje) protiv (NAVESTI ciljne sisteme - podaci na kompjuterima i/ili mrežama ili sami kompjuteri i mreže) u vlasništvu (NAVESTI ciljnu državu, aktera ili sistem, tj. vladin sistem, komercijalni sistem, vojni sistem) su dozvoljeni.
	131 C	Ako je to odobrio (NAVESTI), korištenje aktivne <i>mrežne odbrane</i> kao odgovora na neovlaštenu aktivnost unutar prijateljskih informacijskih sistema ili kompjuterskih mreža je dozvoljeno.
	131 D	Ako ih je odobrio (NAVESTI), <i>operacije za eksploataciju mreže</i> usmjerene na automatske IT sistema ili kompjuterske mreža (NAVESTI kog cilja) su dozvoljene.
	131 E-Z	Rezerva
Seriya 132	<i>Psihološke operacije</i>	
Svrha:	Regulirati izvođenje psiholoških operacija Napomena: Ovu seriju treba čitati uz relevantna pravila iz Serije 53 –Relativno pozicioniranje snaga.	
	Pravilo	
	132 A	<i>Psihološke operacije nisu dozvoljene.</i>
	132 B	<i>Emiširanje kao dio psiholoških operacija</i> (NAVESTI ciljnu publiku) koristeći razne medije (npr. radio i televizijske kanale, web stranice, itd) je dozvoljeno.
	132 C	Korištenje (NAVESTI metod, tj. kompjuter, email ili telefonske sisteme) za komuniciranje odobrenih poruka (NAVESTI o kojoj odobrenoj publici je riječ) je dozvoljeno.
	132 D	Distribucija letaka za komunikaciju odobrenih poruka je dozvoljena.
	132 E-Z	Rezerva
Seriya 133	<i>Vojne varke</i>	
Svrha:	Urediti korištenje vojnih varki. Napomena: <i>Perfidni postupci</i> su uvijek zabranjeni.	

	Pravilo	
	133 A	<i>Vojne varke</i> nisu dozvoljene.
	133 B	Ako ih je odobrio (NAVESTI ko), korištenje (NAVESTI fizičke <i>vojne varke</i> tj. lažnu opremu ili mamce) protiv (NAVESTI koga) je dozvoljeno.
	133 C	Ako ih je odobrio (NAVESTI ko), korištenje (NAVESTI tehnička sredstva, npr. elektronske varke) protiv (NAVESTI koga) je dozvoljeno.
	133 D	Ako ih je odobrio (NAVESTI ko), korištenje (NAVESTI “administrativno” sredstava, npr. dati ili opovrgnuti usmeni, slikovni, dokumentarni ili drugi fizički dokaz) protiv (NAVESTI koga) je dozvoljeno.
	133 E-Z	Rezerva.
Seriya 134 -139	Rezerva	
GRUPA 140-149: SVEMIRSKE OPERACIJE		
Seriya 140	Ometanje satelitskih komunikacija	
Svrha:	Regulirati ometanje satelitskih komunikacija.	
	Pravilo	
	140 A	Ometanje satelitskih komunikacija je zabranjeno.
	140 B	Ometanje strateških senzora za rano upozoravanje i ključnih komunikacijskih sistema je zabranjeno.
	140 C	Ometanje komunikacije preko (NAVESTI vrstu satelita npr. komunikacijski, za izviđanje, globalno pozicioniranje, itd.) koji pripada (NAVESTI državu/organizaciju) u (NAVESTI obim, intenzitet i dužinu trajanja) je dozvoljeno
	140 D	Ometanje komunikacija preko satelita koji pripadaju (NAVESTI kojoj državi/organizaciji) je dozvoljeno
	140 E-Z	Rezerva
Seriya 141	Neutralizacija/uništenje satelita	
Svrha:	Regulirati aktivnosti koje se poduzimaju zbog <i>neutralizacije</i> ili uništenja satelita.	

	Pravilo	
	141 A	<i>Neutralizacija</i> satelita je zabranjena.
	141 B	<i>Neutralizacija</i> (NAVESTI vrstu satelita npr. komunikacijski, za izvidanje, globalno pozicioniranje, itd.) koji pripada (NAVESTI državu/organizaciju) je dozvoljena.
	141 C	<i>Neutralizacija</i> (NAVESTI vrstu satelita npr. komunikacijski, za izvidanje, globalno pozicioniranje, itd.) koji pripada (NAVESTI državu/organizaciju) u (NAVESTI obim, intenzitet i dužinu trajanja) je dozvoljena.
	141 D	Uništavanje satelita je zabranjeno.
	141 E	Uništavanje satelita (NAVESTI vrstu satelita npr. komunikacijski, za izvidanje, globalno pozicioniranje, itd.) koji pripada (NAVESTI državu/organizaciju) je dozvoljeno.
	141 F-Z	Rezerva
Serijski brojevi 142-149	Rezerva	
GRUPA 150 plus: REZERVA		

MODELI
PRAVILA ANGAŽIRANJA I PRATEĆIH MATERIJALA

1. U ovom Aneksu dat je izbor dokumenata koji mogu poslužiti kao model.

Apendiks1	Aneks Pravila angažiranja uz Operativno naređenje
Apendiks 2	Poruke zahtjeva za izdavanje, odobravanje i primjenu Pravila angažiranja
Apendiks3	Tabela pravila angažiranja u multinacionalnim operacijama
Apendiks 4	Kartica Pravila angažiranja
Apendiks 5	<i>Objava Pomorske zone upozorenja</i>
Apendiks 6	Zahtjevi za identifikaciju i upozorenja
Apendiks 7	Odgovori na upite, upozorenja i izazove na moru

2. Ovi modeli dati su samo kao uzorci koji mogu, ali ne moraju, odgovarati za neku konkretnu operaciju. U slučaju da se koriste moraju se prilagoditi konkretnim okolnostima operacije.

ANEKS OPERATIVNOG NAREĐENJE U VEZI PRAVILA ANGAŽIRANJA

ANEKS OPERATIVNOG NAREĐENJA ZA OPERACIJU USPOSTAVLJANJA STABILNOSTI I PRESRETANJA NA MORU

Veza: A. Rezolucija Vijeća Sigurnosti UN-a br. XXXX (20XX)
B. Multinacionalni priručnik o pravilima angažiranja

1. Rezolucijom pod vezom A nametnute su sankcije protiv države ALFA. Vojne snage koje učestvuju u OPERACIJI USPOSTAVE STABILNOSTI dobile su ovlaštenje da koriste sva potrebna sredstva u provedbi ovih sankcija.

2. Snage OPERACIJE ZA USPOSTAVU STABILNOSTI će ovu operaciju provoditi u skladu sa vezom A i B i Pravilima angažiranja u prilogu Operativnog naređenja.

3. Ništa u ovim Pravilima angažiranja ne negira pravo *pojedince na samoodbranu*. Ništa u ovim Pravilima angažiranja ne negira pravo komandanta da poduzme sve potrebne i odgovarajuće postupke u cilju *samodbrane jedinice*.

4. Snage su ovlaštene da u zoni operacija koriste sljedeća pravila angažiranja u provođenju *operacija pomorskog presretanja*:

- 10 C** Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu za samoodbranu pojedinca* je dozvoljena.
- 11 C** Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu za samoodbranu jedinice u operaciji USPOSTAVE STABILNOSTI je dozvoljena*.
- 12 C** Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu za zaštitu osoba na plovilima* je dozvoljena.
- 20 C** Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu za izvršenje misije je dozvoljena*.
- 23 C** Ispaljivanje *upozoravajućih hitaca u cilju nametanja poštivanja Rezolucije XXXX Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljeno*.
- 24 B** **Upotreba vatre za onesposobljavanje** u cilju nametanja poštivanja Rezolucije XXXX Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljena.
NAPOMENA uz pravilo: Pravo da naredi primjenu ovog pravila zadržava komandant Operacije za uspostavljanje mira.
- 55 H** Narediti promjenu kursa ili dati druge upute plovilima za koje se sumnja da krše Rezoluciju XXXX Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljeno.
- 93 G** **Ukrcavanje bez saglasnosti na sumnjive brodove dozvoljeno je u skladu sa Rezolucijom XXXX Vijeća sigurnosti UN-a.**
NAPOMENA uz pravilo: Pravo da naredi primjenu ovog pravila zadržava komandant Multinacionalnih snaga.

ZAHTJEVI U VEZI PRAVILA ANGAŽIRANJA, ODOBRENJA PRAVILA ANGAŽIRANJA I PRIMJENE PRAVILA ANGAŽIRANJA

2.1 Uvod. Sljedeći formati poruka mogu se koristiti za traženje, odobravanje ili odbijanje primjene pravila angažiranja:

- a. Zahtjev u vezi pravila angažiranja (*eng. kratica* ROERREQ)
- b. Odobrenje ili odbijanje pravila angažiranja (*eng. kratica* ROEAUTH).
- c. Primjena pravila angažiranja (*eng. kratica* ROEIMP).

ROERREQ i ROEAUTH poruke bi trebale sadržati cjeloviti tekst pravila angažiranja u vezi kojeg se postavlja zahtjev ili koje se odobrava ili odbija. Format poruka dati su u tekstu ovdje ispod. Za svaku operaciju bi svaka poruka trebala biti obilježena rednim brojem.

2.2 Poruku u formatu zahtjeva u vezi pravila angažiranja (ROERREQ) koristi komandant kako bi od pretpostavljenog komandanta zatražio primjenu, promjenu ili poništenje pravila angažiranja. Ovu poruku može poslati bilo koji komandant u operativnom komandnom lancu. Svaka ROERREQ poruka mora obuhvatiti i objašnjenje zašto se pravila angažiranja traže i posljedice koje bi mogle nastati u slučaju da se pravila ne odobre.

2.3 Poruku u formatu odobrenja pravila angažiranja (ROEAUTH) koristi nadležna pretpostavljena komanda kako bi odobrila ili odbila pravila angažiranja. Svaka poruka trebala bi biti obilježena rednim brojem.

2.4 Poruku u formatu zahtjeva za primjenu pravila angažiranja (ROEIMP) koristi komandant kojem je pretpostavljena komanda odobrila pravila angažiranja kako bi mu omogućila da kontrolira njihovu primjenu. Ta poruka može sadržati dodatne smjernice ili ograničenja ili može sadržati odredbu da komandant zadržava pravo da naredi primjenu nekog već odobrenog pravila angažiranja.

2.5 Napomena uz pravilo angažiranja su, zapravo, upute sadržane u ROEAUTH i ROEIMP porukama koje daju dodatne informacije o i smjernice u vezi jedne ili nekoliko mjera iz odobrenih pravila angažiranja. Napomena može sadržati pojašnjenje za bilo koje ili sva pravila angažiranja sadržana u prethodnim porukama.

2.6 Formati pruka. Sve ROERREQ, ROEAUTH i ROEIMP poruke trebale bi biti obilježene rednim brojem (tj. ROE REQUEST SERIAL ONE, ROE REQUEST SERIAL TWO, ROE REQUEST SERIAL THREE, itd.) i sastojati se od sljedećih stavova:

Stav 1	istorijat/obrazloženje - objašnjenje zašto su pravila tražena, odobrena ili odbijena,
Stav 2	novotražena ili novoodobrena pravila,
Stav 3	prethodne mjere koje su poništene (ako takvih ima),
Stav 4	prethodne mjere koje su ostale na snazi (ako ima takvih). Stav 4 mora sadržati tačnu i ažuriranu listu svih odobrenih pravila,

Stav 5 dodatne napomene (ako ih ima).

Svaka poruka o pravilima angažiranja mora sadržati sve potrebne stavove, tako da je komandantu potrebna samo zadnja poruka kako bi imao iscrpnu, tekuću listu svih važećih pravila angažiranja za misiju. Ako je potrebno zatražiti ili odobriti neko pravilo koje nije navedeno u Katalogu, tekst takvih pravila trebao bi biti napisan jednostavnim jezikom i navedena u stavu 2 poruke o pravilima angažiranja, uz korištenje dotada neiskorištenog broja pravila (Rezerva) iz najprimjerenije serije.

2.7 Model ROEREQ poruke:

Od komandanta Operacije uspostave stabilnosti
za komandanta Multinacionalnih snaga – Informacija za (odgovarajući
primatelji informacije) Predmet/ROEREQ br. jedan/Operacija uspostave
stabilnosti Veza/A/ Multinacionalni priručnik za pravila angažiranja

1. Istorijat/obrazloženje: Ratni brodovi države BRAVO ometaju operacije u vezi države ALFA tako što uzneredavaju jedinice *Snaga*. BRAVO dozvoljava krijumčarske operacije u svom teritorijalnom moru, što predstavlja kršenje Rezolucije XXXX Vijeća sigurnosti UN-a.

2. Nova pravila koja se traže:

20 D Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu* za suprotstavljanje snagama koje se koriste za ometanje misije je dozvoljena.

50 F Ulazak u teritorijalno more države BRAVO u cilju prekidanja krijumčarskih operacija je dozvoljen.

3. Prethodna pravila koja su poništena. Nema.

4. Prethodna pravila koja ostaju na snazi:

10C Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu* za *invidualnu samoodbranu* je dozvoljena.

11C Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu* za samoodbranu jedinice u okviru Operacije USPOSTAVE STABILNOSTI je dozvoljena.

12C Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu* za zaštitu osoba na brodu je dozvoljena.

20 C Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu* za izvršenje misije je dozvoljena.

23C Ispaljivanje upozoravajućih hitaca u cilju nametanja poštivanja Rezolucije XXXX , Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljeno.

24B Upotreba *vatre za onesposobljavanje* u cilju nametanja poštivanja Rezolucije XXXX Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljena. NAPOMENA uz pravilo: Pravo da naredi primjenu ovog pravila zadržava komandant Operacije za uspostavljanje mira.

55 H Narediti skretanje s kursa i dati druge upute plovilima za koje se sumnja da krše Rezoluciju XXXX Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljeno.

93 G Ukrcavanje na brodove za koje se sumnja da krše Rezoluciju XXXX Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljeno. NAPOMENA uz pravilo: Pravo da naredi primjenu ovog pravila zadržava komandant Multinacionalnih snaga.

5.Dodatne napomene: Zahtijevati odobrenje pravila angažiranja 20 D and 50 F kako bi se poboljšala učinkovitost operacija pomorskog presretanja.

2.8 Model ROEAUTH poruke:

Od komandanta Multinacionalnih snaga

Za komandanta Operacije upostave stabilnosti

Informacija za (odgovarajući primatelji informacije) Predmet/ROEAUTH
br. jedan/Operacija uspostave stabilnosti Veza/A/ ROEREQ br. jedan
komandanta Operacije uspostave stabilnosti

1. Istorijat/obrazloženje: Zahtjevom pod vezom A tražene su nove mjere u okvirima Pravila angažiranja u cilju suprotstavljanja djelovanju države BRAVO koja ometa *operacije pomorskog presretanja*. Pravilo 20C je odobreno. Pravilo 50 F nije odobreno.

2. Novoodobreno pravilo:

20 D Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu* za suprotstavljanje snagama koje se koriste za ometanje misije je dozvoljena.

3. Prethodna pravila koja su poništena: Nema.

4. Prethodna pravila koja ostaju na snazi:

10C Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu* za *individualnu samoodbranu* je dozvoljena.

11C Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu* za *samoodbranu jedinice u okviru Operacije USPOSTAVA STABILNOSTI* je dozvoljena.

12C Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu* za zaštitu osoba na brodovima je dozvoljena.

20 C Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu* za izvršenje misije je dozvoljena.

23C Ispaljivanje upozoravajućih hitaca u cilju nametanja poštivanja Rezolucije XXXX Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljeno.

24B Upotreba *vatre za onesposobljavanje* u cilju nametanja poštivanja Rezolucije XXXX Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljena. NAPOMENA uz pravilo: Pravo da naredi primjenu ovog pravila zadržava komandant Operacije za uspostavljanje mira.

55 H Narediti skretanje s kursa i izdati druge upute plovilima za koje se sumnja da krše Rezoluciju XXXX Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljeno.

93 G Ukrcavanje na brodove za koje se sumnja da krše Rezoluciju XXXX Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljeno. NAPOMENA uz pravilo: Pravo da naredi primjenu ovog pravila zadržava komandant Multinacionalnih snaga.

5. Dodatne napomene:

50 F (Ulazak u teritorijalno more države BRAVO u cilju prekida krijumčarskih operacija je dozvoljeno) - primjena ovog pravila u ovom ovom trenutku NIJE DOZVOLJENA zbog predstojećih diplomatskih aktivnosti generalnog sekretara UN-a.

2.9 Model ROEIMP poruke:

Od komandanta Operacije uspostave stabilnosti

Za Zajedničku operativnu grupu za uspostavu stabilnosti – Informacija za (odgovarajući primatelj informacije) Predmet/ROEAUTH br. jedan/Operacija uspostave stabilnosti

Veza/A/ROEREQ br. jedan komandanta Operacije uspostave stabilnosti

Veza/B/ ROEAUTH br. jedan komandanta Multinacionalnih snaga

1. Istorijat/obrazloženje: Zahtjevom pod vezom A tražene su nove mjere u okvirima Pravila angažiranja u cilju suprotstavljanja djelovanju države BRAVO koja ometa *operacije pomorskog presretanja*. Veza B je odgovor na taj zahtjev. Mjera 20D je odobrena. Mjera 50 F nije odobrena.

2. Novoodobreno pravilo:

20 D Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu za suprotstavljanje* snagama koje ometaju izvršenje misije je dozvoljena.

3. Prethodna pravila koja su poništena: Nema

4. Prethodna pravila koja ostaju na snazi:

10 C Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu za individualnu samoodbranu* je dozvoljena.

11 C Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu za samoodbranu jedinice u okviru* Operacije USPOSTAVA STABILNOSTI je dozvoljena.

12 C Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu za zaštitu osoba na brodovima* je dozvoljena.

20 C Upotreba sile do i uključujući *ubojitu silu za izvršenje misije* je dozvoljena.

23 C Ispaljivanje upozoravajućih hitaca u cilju osiguranja poštivanja Rezolucije XXXX Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljeno.

24 B Upotreba *vatre za onesposobljavanje* u cilju nametanja poštivanja Rezolucije XXXX Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljena. NAPOMENA uz pravilo: Pravo da naredi primjenu ovog pravila zadržava komandant Operacije za uspostavljanje mira.

55 H Narediti skretanje s kursa i dati druge upute plovilima za koja se sumnja da krše Rezoluciju XXXX Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljeno.

93 G Ukcavanje na brodove za koje se sumnja da krše Rezoluciju XXXX Vijeća sigurnosti UN-a je dozvoljeno. NAPOMENA uz pravilo: Pravo da naredi primjenu ovog pravila zadržava komandant Multinacionalnih snaga.

Dodatne napomene:

50 F (Ulazak u teritorijalno more države BRAVO u cilju prekida krijumčarskih operacija je dozvoljeno) - primjena ovog pravila u ovom ovom trenutku NIJE DOZVOLJENA zbog predstojećih diplomatskih aktivnosti generalnog sekretara UN-a.

TABELA PRAVILA ANGAŽIRANJA U MULTINACIONALNIM OPERACIJAMA

3.1 Tabela pravila angažiranja daje sažetak pravila angažiranja koja su na snazi za svaku zemlju čiji pripadnici učestvuju u multinacionalnim snagama. Ova tabela planerima i komandantima omogućava brzi uvid u to koje jedinice se mogu angažirati za specifične aktivnosti.

3.2 Tabela koja se nalazi u ovom apendiksu je jednostavna tabela za *pomorsku operaciju presretanja*. Četiri zemlje učesnice (A, B, C i D) navedene su u vrhu tabele. Serije pravila angažiranja navedene su sa lijeve strane. Polje s rječicom "DA" pokazuje da jedinica date zemlje primjenjuje određeno pravilo angažiranja. Polje sa "DA" i fusnotom ukazuje na to da jedinica primjenjuje to pravilo, ali uz određena ograničenja ili kvalifikacije navedene u fusnoti. Polje sa rječicom "NE" ukazuje na to da jedinica ne primjenjuje pravilo angažiranja.

Pravilo	Pravila angažiranja	Zemlja A	Zemlja B	Zemlja C	Zemlja D
11A	<i>Učešće jedinice u samoodbrani jedinica drugih država</i>	DA	DA	DA	DA (1)
23A	<i>Pucnji upozorenja</i>	DA (1)	DA	NE	DA
24C	<i>Vatra za onesposobljavanje</i>	DA (1)	NE	NE	DA
25B/J	<i>Pretres i Privođenje osoba</i>	DA (1)	NE	NE	DA (1)
93B	<i>Ukrcaj uz saglasnost</i>	NE	NE	NE	DA
93E	<i>Ukrcaj bez saglasnosti</i>	NE	NE	NE	DA
93H	<i>Ukrcaj uz protivljenje</i>	NE	NE	NE	DA (2)

1. Jedino s odobrenjem *nadredenog organa*.

2. Samo ako je prijetnja otpora niska.

KARTICE PRAVILA ANGAŽIRANJA

4.1 Općenito, kartice pravila angažiranja (ponekad se nazivaju i vojničke kartice) su sažeta verzija ključnih principa pravila angažiranja koji reguliraju upotrebu sile od strane pojedinaca u nekoj konkretnoj misiji. Kartice, međutim, ne mogu zamijeniti obuku.

4.2 Kartice pravila angažiranja moraju biti kratke i lako razumljive.

4.3 Primjerci kartica dati su za tri situacije:

- a. *samoodbrana*,
- b. *mirovne operacije i*
- c. *oružani sukob*, uključujući i kodeks ponašanja.

4.4 Upotrebu sile u *samoodbrani* pojedinaca uređuju zakoni zemlje čiji je on državljanin. Kartice izdate pojedincima ne smiju dozvoliti upotrebu sile mimo granica koje su uspostavili državni zakoni.

KARTICE ZA SAMOODBRANU

NIŠTA U PRAVILIMA ANGAŽIRANJA NE OGRANIČAVA VAŠE PRAVO NA SAMOODBRANU

UPOTREBA SILE U SAMOODBRANI

Silu imate pravo koristiti samo u *samoodbrani*.

1. Možete koristiti silu do i uključujući i *ubojitu silu* kao odgovor na neprijateljski postupak ili namjeru usmjerene protiv:

- vas,
- pripadnika vaše jedinice i
- (NAVESTI kojih druge pojedinaca) (**Napomena:** Vidi Pravila angažiranja,
- Grupa 10-19)

3. Upozorenje treba dati prije otvaranja vatre u *samoodbrani*, ako to vrijeme i okolnosti dozvoljavaju.

4. Upozorenje ćete dati tako što ćete povikati : (NAVESTI šta, npr. "STANI ILI PUCAM").

UPOTREBA SILE

5. Ako morate otvoriti vatru, trebate:

- pucati samo na cilj,
- upotrijebiti samo onoliko sile koliko je potrebno za neutralizaciju prijetnje,
- poduzeti sve razumne mjere predostrožnosti kako ne biste povrijedili nikoga osim cilja.

KARTICE ZA MIROVNE OPERACIJE

NIŠTA U PRAVILIMA ANGAŽIRANJE NE OGRANIČAVA VAŠE PRAVO NA SAMOODBRANU .

MISIJA

1. Vaša misija je (NAVESTI šta).

UPOTREBA SILE U SAMOODBRANI

2. Imate pravo koristiti silu u *samoodbrani*.

3. Možete koristiti silu do i uključujući i *ubojitu silu* kao odgovor na neprijateljski postupak ili namjeru usmjerene protiv:

- vas
- pripadnika vaše jedinice i
- (NAVESTI kojih drugih pojedinaca) (**Napomena:** Vidi Pravila angažiranja Grupa 10-19)

4. Možete upotrijebiti potrebnu i proporcionalnu silu do i uključujući ubojitu silu u cilju izvršenja:

- (NAVESTI kojeg zadatka)

5. Upozorenje treba dati prije otvaranja vatre u *samoodbrani*, ako to vrijeme i okolnosti dozvoljavaju.

6. Upozorenje ćete dati tako što ćete povikati : (NAVESTI šta, npr. "STANI ILI PUCAM").

UPOTREBA SILE

7. Ako morate otvoriti vatru, trebate učiniti sljedeće:

- pucati samo na cilj,
- upotrijebiti samo onoliko sile koliko je potrebno za neutralizaciju prijetnje,
- poduzeti sve razumne mjere predostrožnosti kako ne biste povrijedili nikoga osim cilja.

KARTICA ZA ORUŽANE SUKOBNE

NIŠTA U PRAVILIMA ANGAŽIRANJA NE OGRANIČAVA VAŠE PRAVO DA PODUZMETE NEKU AKTIVNOST U SAMOODBRANI MISIJA

1. Vaša misija je (NAVESTI šta).
2. Imate pravo koristiti silu u *samoodbrani* i protiv neprijatelja.

UPOTREBA SILE U SAMOODBRANI

3. Imate pravo upotrijebiti silu u *samoodbrani* u svakom trenutku.
4. Možete upotrijebiti silu do i uključujući *ubojitu silu* kao dogovor na neprijateljski čin ili namjeru usmjerene protiv:
 - vas,
 - pripadnika vaše jedinice i
 - (NAVESTI kojih drugih pojedinaca) (**Napomena:** Vidi pravila angažiranja, Grupa 10-19)
5. Upozorenje treba dati prije otvaranja vatre u *samoodbrani*, ako vrijeme i okolnosti to dozvoljavaju.
6. Upozorenje ćete dati tako što ćete povikati : (NAVESTI šta, npr. "STANI ILI PUCAM").
7. Ako morate otvoriti vatru, trebate:
 - pucati samo na cilj,
 - upotrijebiti samo onoliko sile koliko je potrebno za neutralizaciju prijetnje,
 - poduzeti sve razumne mjere predostrožnosti kako ne biste povrijedili nikogaosim cilja.

UPOTREBA SILE PROTIV NEPRIJATELJA

8. U (NAVESTI kom području) *napad* se može izvršiti na sljedeće mete:
 - (NAVESTI vojne ciljeve i *proglašene neprijateljske snage*) (**Napomena:** Vidi pravila angažiranja, Grupa 30-39).
9. Slučajno ranjavanje ili smrt civila i kolateralnu štetu na civilnim objektima smanjiti na najmanju moguću mjeru.

KODEKS PONAŠANJA (POLEĐINA MODELA KARTICE ZA ORUŽANI SUKOB)

1. Pridržavajte se prava oružanih sukoba i prijavite kršenja svojim nadređenim.
2. Ne *napadajte* one koji se predaju. Predajte ih svojim pretpostavljenima.
3. Sa svim pritvorenicima postupajte na human način.
4. Prikupite i pružite skrb svim ranjenim, bolesnim ili brodolomcima.
5. Poštujte civile i njihovu imovinu.
6. Ne uzimajte ratne trofeje.

NAJAVE POMORSKE ZONE UPOZORAVANJA

5.1 *Pomorske zone upozoravanja* su po svojoj prirodi operativno pitanje. Kad su uspostavljene i organizirane na odogovarajući način, one operativnom komandantu omogućuju da unaprijedi sposobnost i organizaciju *samoodbrane* i *zaštite snaga*, kao i da najavi potencijalne opasnosti drugim korisnicima tog vodenog prostora. Na koji god način da se ova zona koristi ona ne *može osloboditi niti oslobađa komandanta odgovornosti za sigurnost snaga kojima komanduje, kao ni od obaveze poštivanja prava oružanih sukoba i drugih pravila međunarodnog prava.*

5.2 *Postojanje zone upozoravanja* najčešće se objavljuje putem obavijesti pomorcima (*eng. kratica NOTMAR*), obavijesti avijatičarima (*eng. kratica NOTAM*) ili putem sličnih obavijesti.

5.3 Modeli obavijesti dati su za dva tipa zona:

- a. *Zona upozoravanja u međunarodnim vodama.*
- b. *Zona upozoravanja i zona isključivanja u teritorijalnom moru.*

5.4 Tamo gdje se koristi natuknica (NAVESTI), moraju se navesti detalji za pojašnjenje odredbe.

MODEL NAJAVE ZONE UPOZORAVANJA

1. Zbog (NAVESTI događaj ili okolnosti), (NAVESTI koje snage) nalaze se u stanju pripravnosti i poduzimaju dodatne odbrambene mjere predostrožnosti protiv (NAVESTI koje prijetnje). U skladu s time, svi avioni, površinska i podvodna plovila koja se približavaju (NAVESTI objekat, npr. naftna platform, ratni brod) moraju uspostaviti radio vezu sa (NAVESTI kojim snagama) na kanalu 16 s komandnog na komandni most, na međunarдном kanalu za zračnu opasnost (121.5 MHZ VHF) ili vojnu zračnu opasnost (243.0 MHZ UHF).
2. (NAVESTI snage) poduzet će sve potrebne mjere za *samoodbranu* koje okolnosti zahtijevaju. Avioni, površinska i podvodna plovila koja se približe (NAVESTI kojim snagama) prethodno će uspostaviti kontakt na način opisan gore i tako objasniti svoje namjere.
3. (NAVESTI snage) u ograničenim vodama vodit će računa o navigacijskim potrebama aviona i površinskih i podvodnih plovila u njihovoj neposrednoj blizini.
4. Ništa u ovom upozorenju nije usmjereno na ometanja ili neku drugu vrstu uplitanja u slobodu plovidbe ili preleta bilo kojeg plovila ili letjelica ili ograničavanje ili proširivanje prava *samoodbrane* (NAVESTI kojih snaga). Ovo upozorenje objavljuje se samo kao obavijest o višem stepenu pripravnosti (NAVESTI kojih snaga) i zahtjev da se održava radio veza na prethodno opisan način.

MODEL NAJAVE - ZONA UPOZORAVANJA I ZONA ISKLJUČENJA U TERITORIJALNOM MORU

1. *Zona upozoravanja i zona isključenja opisane ovdje ispod uspostavljaju se zbog* (NAVESTI događaj koji je doveo do proglašenja zona).

2. Upozoravaju se svi pomorci da se ne približavaju (NAVESTI kojim snagama) i da se identificiraju i objasne svoje namjere kad se nađu u blizini (NAVESTI kojih snaga). Ako dobiju upit, pomorci se trebaju jasno identificirati i saopćiti svoje namjere, a ako dobiju upute od (NAVESTI snage) trebaju ih odmah ispoštovati tako da su njihove namjere jasne. Pomorci se podsjećaju da su (NAVESTI snage) spremne poduzeti odbrambene mjere, uključujući i upotrebu *ubojite sile* po potrebi, protiv bilo kojeg kontakta čiji identitet ili namjere nisu poznati i koji predstavlja prijetnju.

3. *Zona upozoravanja stupa na snagu odmah i uspostavlja se na* (NAVESTI geografske koordinate).

4. *Zona upozoravanja proteže se* (NAVESTI udaljenost) od (NAVESTI koje tačke). Ova *zona upozoravanja* razlikuje se od i dodatna je zona uz *zonu isključenja* koja se uspostavlja naknadno u ovoj najavi.

5. Plovila se informiraju da ostanu izvan *zone upozorenja* u svim drugim okolnostima osim u u slučaju neophodnog tranzitnog prolaska. Ako tranzitni prolazak zahtijeva ulazak u zonu, plovila se savjetuju da kontaktiraju (NAVESTI kontakt) preko pomorskog VHF kanala 16, identificiraju se i najave namjeru da izvrše tranzitni prolazak. Ako (NAVESTI koje snage) daju plovilu preporuku da napusti *zonu upozorenja*, plovilo to treba odmah učiniti. Takva uputa izdaje se samo onda kad je to neophodno da se plovilo zaštiti od izlaganja opasnosti.

6. Osim toga, uspostavlja se i *zona isključenja* koja stupa na snagu odmah, a pravo neškodljivog prolaska (NAVESTI geografske koordinate) u (NAVESTI teritorijalno more) se privremeno obustavlja, u skladu sa međunarodnim pravom.

7. Samo je (NAVESTI kojim plovilima) i (NAVESTI kojim snagama) dozvoljen ulazak u *zonu isključenja*. Plovila koja bez dozvole pokušaju ući u ovu zonu podliježu primjeni defanzivnih mjera, uključujući i, u slučaju potrebe, upotrebu *ubojite sile*. Sve moguće razumne mjere bit će poduzete da se plovilo udalji prije upotrebe *ubojite sile*. Međutim, *ubojita sila* će se upotrijebiti kad je to potrebno.

8. Pitanja u vezi ove obavijesti mogu se uputiti (NAVESTI osobu za kontakt i potrebne kontakt detalje).

ZAHTJEVI ZA IDENTIFIKACIJU I UPOZORENJA

6.1 Ako vrijeme i okolnosti to dozvoljavaju, snage ili pojedinci koji predstavljaju prijetnju trebaju dobiti upozorenje i priliku da se povuku ili na neki drugi način obustave svoje prijeteeće djelovanje. Ovaj apendiks daje primjere jezičnih formulacija koje se koriste za izdavanje takvih upozorenja.

6.2 Ako druga strana ne odgovori na upozorenje, to se može smatrati dokazom *neprijateljske namjere*.

6.3 U mornaričkom i avijacijskom kontekstu, zahtjevi za identifikaciju i upozorenje najčešće se daju preko frekvencije za vojno plovilo u opasnosti (243 MHz) i međunarodne frekvencije za letjelicu u opasnosti (121.5 MHz). Upozorenja za površinska plovila uglavnom se emitiraju preko kanala 16 za komunikaciju između komandnih mostova.

6.4 Primjeri za kopnene operacije:
"(NAVESTI identitet)! Stani ili pucam!"

"Pažnja! Ako se ne razidete/zaustavite, upotrijebit ću (NAVESTI koje sredstvo) protiv vas."

6.5 Primjer za zračne operacije:

Pitanje: "Pažnja, nepoznati zračni kontakt (NAVESTI poziciju i broj za primarno/sekundarno radarsko raspoznavanje – IFF/SSR) na (NAVESTI visinu) približavate se (NAVESTI državu) (NAVESTI kojem ratnom brodu ili vojnoj letjelici). Uspostavite vezu, identificirajte se i recite svoje namjere."

Upozorenje: "Nepoznati (recite identitet ako vam je poznat) zračni kontakt (na NAVESTI poziciju i broj za radarsko raspoznavanje - IFF/SSR broj), na (NAVESTI visinu), (NAVESTI kurs) i (NAVESTI brzinu), približavate se (NAVESTI bojni brod ili vojnu letjelicu). Vaše (identitet je nepoznat i/ili vaše) namjere nisu jasne. U opasnosti ste. Zahtijevamo da odmah uspostavite vezu ili promijenite kurs na (NAVESTI kurs) kako se ne biste približili.

6.6 Primjer za pomorske operacije:

Pitanje: „Pažnja, nepoznati površinski (ili podvodni) kontakt (NAVESTI poziciju, približavate se bojnom brodu (NAVESTI koje države). Zahtijevamo da uspostavite vezu, identificirajte se i objasnite svoje namjere. „

Upozorenje: „Nepoznati (recite identitet ako vam je poznat) površinski (ili podvodni) kontakt (na NAVESTI položaj i/ili radarski broj za raspoznavanje) na (NAVESTI pravac) i (NAVESTI brzinu), približavate se (NAVESTI kojem bojnom brodu ili vojnoj letjelici). Vaše (identitet je nepoznat i/ili) namjere nisu jasne. U opasnosti ste. Zahtijevamo da odmah uspostavite vezu ili promijenite kurs na (NAVESTI kurs) kako biste ostali na udaljenosti.,,

ODGOVORI NA UPITE, UPOZORENJA I IZAZOVE NA MORU

7.1 Ovaj apendiks daje primjere odgovora na pitanja ili izazove koje bojni brodovi i vojni avioni dobiju na moru.

7.2 Opće pravilo je da državne vlasti bojnim brodovima i vojnim letjelicama dozvoljavaju da daju samo ograničene informacije kao odgovor na izazove ili pitanja stranih bojnih brodova ili vojnih letjelica. Najčešće se saopći broj na trupu ili krilu, kurs i brzina kretanja. Tip plovila ili letjelice, naziv, prethodne luke zaustavljanja, destinacija, sadašnja misija i druge informacije koje nisu vezane za siguran tranzitni prolazak obično se ne daju.

7.3 Prijedlog odgovora na traženje odaziva:

- a. Prvi dio odgovora trebao bi obuhvatiti sljedeće: "Ovo je bojni brod (ili vojna letjelica) (NAVESTI iz koje države) (NAVESTI broj)."
- b. Drugi dio odgovora ovisi o loakciji i načinu prolaska tog sredstva. Mogućnosti obuhvataju sljedeće:
 - "Izvodimo rutinske operacije u *međunarodnim vodama*."
 - "Vršim neškodljivi prolazak."
 - "Vršim tranzitni prolazak."
 - "Vršim prolazak arhipelaškim plovnim putevima."
- c. Ako se traži informacija za čije otkrivanje plovilo nije ovlašteno, sugeriramo sljedeći odgovor: "Ovo je bojni brod (ili vojna letjelica) (NAVESTI koje države) (NAVESTI broj). Nismo ovlašteni dati vam tu informaciju. "

RJEČNIK

Borci se odnosi na pripadnike oružanih snaga, disidentskih oružanih snaga ili naoružane grupe koje učestvuju u oružanom sukobu koji nije međunarodnog karaktera.

Cyberspace je globalni domen u kojem se elektronska sredstva i elektromagnetni spektar upotrebljavaju za skladištenje, modificiranje i razmjenu podataka preko mrežnih sistema koji obuhvataju Internet, telekomunikacijske sisteme i prateću infrastrukturu.

Direktna vatra je vatra usmjerena na cilj koji strijelac vidi. Sam cilj se nalazi u vidokrugu bilo oružja bilo onog koji nalaže otvaranja vatre.

Državni zračni prostor je zračni prostor iznad teritorije, unutrašnjih voda, teritorijalnog mora i arhipelaških voda države.

Državne vode su vode koje podliježu teritorijalnom suverenitetu pribrežne države. *Državne vode* obuhvataju samo unutrašnje vode, teritorijalno more i arhipelaške vode.

Eksploatacija mreže podrazumijeva mrežno-podržane operacije ili sposobnosti koje omogućavaju prikupljanje podataka od ciljnih ili neprijateljskih automatskih informacijskih sistema ili mreža. Na engleskom se koristi i kratica *CNE* (Computer Network Exploitation).

Elektronsko ratovanje je ključna sposobnost informativnih operacija koja obuhvata bilo koju vojnu aktivnost za koju se koristi elektromagnetna usmjerena energija za kontrolu elektromagnetnog spektra, zaštitu personala i opreme ili za napad na neprijatelja. Na engleskom se koristi i kratica *EW*.

Hici upozorenja su paljba u blizini osobe, plovila ili letjelice koja služi kao upozorenje da se odmah obustavi neka aktivnost, ali čiji cilj nije da nanese štetu ili povredu.

Indirektna vatra je vatra usmjerena na cilj koji strijelac ne vidi i koji, kao takav, ne služi kao meta niti za oružje niti za onog koji nalaže paljbu. *Indirektna vatra* obuhvata *osmatranu indirektnu vatru* i *neosmatranu indirektnu vatru*.

Individualna samoodbrana je pravo pojedinca da brani sebe (a u nekim slučajevima i druge pojedince) od *neprijateljskog čina* ili namjere.

Informativne operacije su operacije koje obuhvataju integriranu upotrebu ključnih sposobnosti *elektronskog ratovanja*, *mrežnih operacija*, *psiholoških operacija*, *vojnih varki* i *sigurnosti operacija*, zajedno sa specifičnim sposobnostima za podršku, kako bi se izvršio uticaj, prekinuo, kompromitirao ili uzurpirao proces ljudskog i automatiziranog odlučivanja neprijatelja, uz paralelnu zaštitu vlastitog.

Kasetna municija se općenito odnosi na konvencionalnu municiju koja se ili razbacuje ili koja izbacuje eksplozivnu submuniciju s ubojitim efektom. Definicije se razlikuju prema državnoj politici i obavezima iz sporazuma.

Mirovne operacije su širok termin koji obuhvata operacije u cilju prevencije sukoba, izgradnje mira, čuvanja mira i uspostavljanja i provođenja mira, a sve kao podrška nastojanjima da se uspostavi ili održi mir.

Mrežni napad podrazumijeva upotreba kompjuterske mreže kako bi se prekinula, onemogućila, degradirala ili uništila informacija koja se nalazi na kompjuterima i kompjuterskim mrežama, ili, pak, same kompjutere ili mreže.

Mrežna odbrana podrazumijeva mrežno-podržane postupke za zaštitu, nadzor, analizu, detektiranje i odgovor na neovlaštene aktivnosti unutar IT sistema i mreža.

Mrežne operacije sastoje se od *mrežnog napada*, *mrežne odbrane* i za njih vezanih *operacija eksploatacije mreže za omogućavanje prikupljanja obavještajnih podataka*.

Međunarodni zračni prostor je zračni prostor nad vanjskim morskim pojasom, ekskluzivnom ekonomskom zonom, otvorenim morem i teritorijima koje ne pokriva teritorijalni suverenitet date države.

Međunarodne vode se odnosi na sva područja oceana/mora koja nisu dio teritorijalnog suvereniteta neke države. Sve vode izvan teritorijalnog mora smatraju se *međunarodnim vodama* u kojima međunarodna zajednica uživa pravo plovidbe i preleta nad otvorenim morem. Međunarodne vode obuhvataju samo vanjski morski pojas, ekskluzivne ekonomske zone i otvoreno more.

Nadređeni organ je državno tijelo koje je nadređeno komandantu *snaga* ili jedinicima *snaga*.

Naoružana podvodna mina je podvodna mina sa koje su odvrnuti svi osigurači ili je naoružana položena kako bi došlo do detonacije kad se steknu potrebni uvjeti.

Napad se odnosi na čin nasilja ili *kompjuterski mrežni napad* za koji se opravdano može očekivati da mogu dovesti do smrt, ranjavanja ili štete na imovini.

Neprijateljski čin je napad ili druga upotreba sile protiv države, *snaga* ili određenih drugih osoba ili imovine.

Neprijateljska namjera je prijetanja neposrednog izvršenja *neprijateljskog čina*.

Neutralizirati znači onesposobiti, bilo privremeno bilo stalno.

Navođena podvodna mina je podvodna mina koja nema sposobnost razaranja do trenutka aktiviranja nekom vrstom naređenja za aktiviranje (kada postaje naoružana podvodna mina).

Neosmatrana indirektna vatra je indirektna vatra čija se tačke impakta ili efekat ne može osmotriti.

Neubojita sila je sila čija namjena nije nanošenje smrtnih posljedica ili ranjavanje koje može dovesti do smrti.

Obilježavanje podrazumijeva održavanje kontakta sa ciljem sa takvog položaja koji *jedinici* ili *pojedincu koji vrši obilježavanje* daje sposobnost izvršenja neposrednog napada.

Operacije evakuacije neboraca su operacije koje izvode državne vlasti u cilju evakuacije civila iz stranih zemalja na sigurna mjesta u kojima njihovi životi neće biti ugroženi zbog ratnih dejstava, građanskih nereda ili prirodnih nepogoda.

Osmatrana indirektna vatra je vatra čiju tačku impakta ili efekat može vidjeti promatrač. Ta se vatra može kontrolirati i prilagođavati na temelju osmatranja.

Perfidija podrazumijeva upotrebu protivzakonitih varki. Djela *perfidije* npr. su varke kojima se neprijatelja želi uvjeriti da nekim elementima mora osigurati zaštićeni status po međunarodnom pravu oružanih sukoba. Primjer perfidije je, npr., pretvarati se da se želite predati kako bi neprijatelja namamili u zamku. Za detaljnije definicije i primjere treba konsultirati pojedinačne državne priručnike o međunarodnom ratnom pravu.

Piratstvo je nezakonit čin nasilja, oduzimanja imovine (pljačke) ili pritvaranja u ili iznad međunarodnih voda koje za svoje privatne svrhe vrši posada ili putnici privatnog broda ili letjelice protiv drugog broda ili letjelice, ili osoba ili imovine koji se nalaze na takvom brodu ili letjelici.

Podvodne mine su eksplozivne naprave koje se postavljaju u vodu, na morsko dno ili ispod njega s namjerom nanošenja štete, potapanja ili odvrćanja brodova od ulaska u određeno područje.

Pomorske operacije presretanja su operacije u cilju provođenja nametnutnih restrikcija za kretanje osoba/sredstava na i preko mora u određenom, definiranom geografskom području.

Pomorska zona upozoravanja je određena zona mora/oceana i zračnog prostora nad njima u kojoj neka država želi ograničiti slobodu plovidbe ili letenja drugih učesnika u prometu ili na drugi način uticati na uživanje tih sloboda. Vidi, također, *zona isključenja* i *zona upozoravanja* kao tipove *pomorskih zona upozoravanja*.

Praćenje je osmatranje i (mada ne nužno neprestano) održavanje kontakta s nekim objektom. *Praćenje* može biti javno ili tajno.

Psihološke operacije su planske operacije u cilju pružanja odabranih informacija i indikatora ciljnoj publici, a kako bi se izvršio uticaj na njihove emocije, motive, objektivno razmišljanje i, u konačnici, na ponašanje vlada, organizacija, grupa i pojedinaca. Svrha psiholoških operacija je navesti na ili ojačati stavove i ponašanja u prilog ciljevima onog ko provodi psihološke operacije.

Protuteroristički alarm odnosi se na posebnu napravu koja se stavlja u vodu oko broda kako bi upozorila i spriječila manje brodove/čamce da se približe brodu.

Pritvor podrazumijeva zatvaranje osobe protiv njene volje zbog zakonskih razloga, kao što su krivično gonjenje, očuvanje javne sigurnosti ili na osnovu zakonitog naloga.

Proglašene neprijateljske snage su bilo koje civilne, paravojne ili vojne snage ili teroristička organizacija koje je odgovarajući organ proglasio neprijateljskim.

Protivpješadijska mina je kopnena mina koja se aktivira prisustvom, blizinom ili kontaktom sa nekom osobom i koja može onesposobiti, raniti ili ubiti jednu ili više osoba. Mine koje se aktiviraju prisustvom, blizinom ili kontaktom sa vozilom (a ne osobom), a opremljene su osiguračem protiv uklanjanja mina ne mogu se, međutim, zbog tog dodatka smatrati protupješadijskim minama.

Samoodbrana je upotreba neophodne i proporcionalne sile, uključujući i *ubojitu silu*, za odbranu snaga, ljudstva ili imovine od *napada* ili neposredne opasnosti od *napada*.

Samoodbrana države je odbrana države, državnih snaga, stanovnika i imovine. Opće pravilo je da komandanti jedinica pravo na *samoodbranu države* mogu ostvariti samo kad za to imaju naređenje nadređenog, tj. pretpostavljenog organa.

Samoodbrana jedinice je pravo komandanta jedinice da brani svoju jedinicu, druge jedinice ili svoju državu i određene druge jedinice od *neprijateljskog čina* ili *namjere*.

Snage se odnosi na bilo koju vojnu jedinicu ili organizaciju koja djeluje u skladu sa ovim pravilima angažiranja. Za potrebe *samoodbrane*, termin *snage* obuhvata i osobe koje su u pratnji *snaga*, ratne vojne zarobljenike i pritvorenike pod kontrolom *snaga*.

Sporazum o pravnom položaju snaga (SOFA) je sporazum koji definira pravni položaj “gostujućih” oružanih snaga razmještenih na teritoriji neke druge države.

Svemir je područje koje počinje od nedefinirane gornje granice državnog zračnog prostora i prostire se unedogled. Međunarodno pravo priznaje pravo slobode prolaza satelita koje su napravili ljudi i drugih objekata zemljinom orbitom i iznad nje.

Teško krivično djelo obuhvata ubistvo, silovanje, tešku tjelesnu ozljedu i bilo koje drugo krivično djelo za koje je razumno moguće očekivati da će dovesti do ubistva ili teških tjelesnih ozljeda.

Ubojita sila je sila koja je namijenjena za ili najvjerojatnije može izazvati smrt ili teško ranjavanje koje može dovesti do smrti, bez obzira da li do njih stvarno i dođe.

Ukrcaj uz saglasnost je ukrcaj u toku kojeg kapetan i posada broda sarađuju.

Ulazak zbog pružanja pomoći je ulazak *brodova* ili letjelica bez dozvole pribrežne države u okviru bona fide nastojanja da se pruži hitna pomoć onima koji su u opasnosti na moru. Ovo pravo primjenjuje se samo ako je lokacija opasnosti relativno dobro poznata, ali ne obuhvata potragu koja zahtijeva pristanak pribrežne države.

Ukrcaj bez saglasnosti je ukrcaj bez prethodno dobijene saglasnosti.

Ukrcaj uz protivljenje je ukrcaj kad su kapetan ili posada jasno dali do znanja da će poduzeti korake da spriječe ukrcaj.

Vatra za onesposobljavanje je vatra usmjerena na plovilo, avion ili vozilo kako bi se onemogućilo njihova manevarska sposobnost, ali ne kako bi se uništili.

Zaštita snaga podrazumijeva postupke u cilju prevencije ili ublažavanja neprijateljskih dejstava protiv osoblja *snaga* (uključujući i članove porodica), resursa, objekata i bitnih informacija. *Zaštita snaga* ne obuhvata aktivnosti u cilju poraza neprijatelja ili za zaštitu od nezgoda, vremenskih prilika ili bolesti.

Združene aktivnosti, operacije, organizacije, itd., su one u kojima učestvuju dva ili više vidova.

Zemlja domaćin je zemlja koja je dala svoj pristanak i primila snage i/ili zalihe savezničkih zemalja i/ili *koalicijskih partnera* da borave ili se nalaze na njenoj teritoriji, djeluju ili budu u tranzitu.

Zona isključenja je zona koju uspostavlja tijelo koje nameće sankcije kako bi zabranilo određene specifične aktivnosti u specifičnom geografskom području. Vidi također i *pomorska zona upozoravanja* i *zona upozoravanja*.

Zona upozorenja odnosi se na upozorenje kojim se obavještava o potencijalnim opasnostima na moru, kao što su npr. testiranja naoružanja, vježbe, borbene ili druge operacije. Vidi također *zona isključenja* i *pomorska zona upozoravanja*.

Vojna varka je aktivnost koja se ciljano izvodi kako bi neprijateljski subjekti odlučivanja stekli pogrešnu sliku o vojnim sposobnostima, namjerama i operacijama naših vlastitih snaga, te tako naveli neprijatelja da poduzme (ili ne poduzme) određene aktivnosti koje će doprinijeti izvršenju naše misije.

